

**Història de la Música
Catalana,
Valenciana
i Balear**

IX

**Diccionari
A-H**

edicions
62

**Història de la Música
Catalana, Valenciana i Balear**

VOLUM
IX

**Diccionari
A - H**

Història de la Música Catalana, Valenciana i Balear

I

Dels inicis al Renaixement

II

Barroc i Classicisme

III

**Del Romanticisme al Nacionalisme
segle XIX**

IV

**Del Modernisme a la Guerra Civil
(1900-1939)**

V

De la postguerra als nostres dies

VI

Música popular i tradicional

VII

Música de participació i de noves tecnologies

VIII

Música universal

IX

Diccionari

X

Diccionari

Director de l'obra: Xosé Aviñoa

Direcció editorial: Marisa Trigo
Disseny gràfic i maquetació: Emirimalé, grafistes
Documentació gràfica: Bernat Aviñoa

Primera edició: març de 2003.

© de les fotografies, l'autor que figura al peu del text que les acompanya, 2003.
© d'aquesta edició: Edicions 62, S.A., Peu de la Creu, 4, 08001 Barcelona.

Fotocomposició: Víctor Igual, S.L., Barcelona.

Reproducció de les il·lustracions: Anglofort, S.A., Barcelona.

Paper: Torras Paper, S.A., Barcelona.

Impressió i enquadernació: Cayfosa-Quebecor, Santa Perpètua de Mogoda.

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, sota les sancions establertes a la llei, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, i la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec públic.

Dipòsit legal: B-9178-2003

ISBN: 84-297-5283-8 (volum IX)

ISBN: 84-297-4700-1 (obra completa)

Maneig del diccionari

Estructura de les entrades

Un diccionari és una obra instrumental que té una finalitat pràctica de consulta i documentació. Això exigeix l'ús d'un disciplinat procediment de confecció i posar a l'abast del lector les eines necessàries per agilitzar la consulta i comprendre'n els continguts. En un text de diccionari hi han d'aparèixer sobretot continguts objectius en forma de dates, dades, noms i apreciacions documentables. No hi han d'aparèixer, per tant, elaboracions literàries, opinions subjectives ni imprecisions.

El lector trobarà en les entrades tres apartats distingits tipogràficament. El primer fa referència a les principals dades de la biografia de l'autor o tema. S'hi indica primer el nom (cognoms i nom per ordre alfabètic o el nom artístic pel qual és conegut, en comptes dels cognoms, que aleshores apareixen entre parèntesis), la seva ocupació o ocupacions i, entre parèntesis, lloc i any de naixement i de mort (s'ha desestimat per mor de la claredat incloure dia i mes de naixement i mort). A continuació s'hi refereixen les principals dades de la seva formació, creació, activitats professionals i circumstàncies creatives i, si s'escau, consideracions objectives sobre la seva vàlua com a compositor. Ateses les dimensions de l'obra, aquest apartat procura ser molt concís, de manera que el lector tingui una visió sucinta de les principals dades de tots els autors.

Exemple:

Asins i Arbó, Miquel. Compositor i director (Barcelona 1916-1997). Format al Conservatori de València, fou deixeble de Manuel Palau. El 1944 entrà a formar part del Cuerpo de Directores de Música Militar. Retirat de l'exèrcit el 1976, fou nomenat catedràtic d'acompanyament al Conservatorio Superior de Madrid i, el 1980, acadèmic de la Real Academia de San Carlos de València. La seva obra, caracteritzada per un cert neoclassicisme formal imbuït de nacionalisme, comprèn una gran varietat de gèneres. A part d'una copiosa producció per a banda, destaquen: *Concierto en sol menor* per a piano

i orquestra, accèssit al Premio Nacional de música (1941); el poema simfònic *Alvargonzález*, premi Ciutat de Barcelona (1953), i *Seis canciones españolas*, sobre textos de Machado, Premio Nacional de música (1950). Compositor dotat d'una gran versatilitat, realitzà bandes sonores per a la televisió i diverses pel·lícules: *El cochecito* de Marco Ferreri, *Plácido*, *El verdugo* i *La vaquilla* de Luis García Berlanga, entre altres.

Cada autor té la seva pròpia entrada, excepte aquells que per la seva petita rellevància i vinculació familiar a un de principal apareixen dins de l'entrada d'aquest. Quan un autor pot ser buscat per dues referències diferents, la secundària indica una remissió a la principal. S'ha evitat, contràriament, indicar amb un signe convencional dins del text les referències als noms de persones o entitats que apareixen dins de cada entrada, atès que, en tractar-se d'un diccionari específic, molts dels autors i institucions esmentades tenen la seva pròpia entrada.

En segon lloc, hi ha un apartat referit a la producció musical i literària de l'autor, separada per punt i coma, i ordenada de menor a major amb les abreviatures corresponents:

Abreviatures dins de l'apartat Obres:

Piano (P.) / tecla / orgue (Org.)
Música de cambra (M. de C.)
Veu acompanyada (V. Acomp.)
Música coral (Cor.)
Música orquestral (Orq.)
Música religiosa (M. Rel.)
Música lírica (M. Lír.)
Cançoners
Textos musicogràfics (O. Lit.)
Tractats teòrics (O. Teòr.)

OBRES

P.: *Dos romanzas también sin palabras* (1943), *Tres vals completamente azules* (1943), *Diez motivos del «Romancero español»* (1978), *Ocho miniaturas* (1979); V. i P.: *Seis canciones españolas amorosas* (1940), *Seis canciones populares españolas* (1947), *Once villancicos* (1974); V. i Guit.: *Cancionero de Alcalá de Henares* (1976), *12 cançonetes valencianes* (1979); V. i Acomp.: *Cuatro canciones para canto y orquesta* (1948); M. de C.: *Cinco dúos para guitarra* (1969), *Música para mandolina y acordeón* (1986), *Cuarteto en Mi* (1943); Cor.: *Himno oficial a San Vicente Ferrer* (1954), *Mañanitas floridas* (1975), *Quatre cançons populars valencianes* (1979), *Cançonera alicantina* (1981); Orq.: *Leyenda* (1946), *Obertura al «Cantar de los cantares»* (1948), *Dos melodías levantinas* (1949), *Cuatro danzas españolas* (1950), *Vuit cançons populars catalanes* (1975), *Don Quijote en el Toboso* (1980), *Los madriles* (1992), *Concierto para piano en sol* (1940); Bda.: *Viejos aires de la vieja España* (1972).

Cal tenir present també que no es donen mai catàlegs complets dels autors sinó les obres principals i més significatives de la seva creativitat.

Per tal d'agilitzar-ne la lectura, els termes musicals principals apareixen abreujats de la manera següent:

a.	alto
ac.	acompanyament
acord.	acordió
b.	baix
bal.	ballet
bar.	baríton
bat.	bateria
bc.	baix continu
bda.	banda
bs.	banda sonora
c.	contralt
cb.	contrabaix
cbl.	cobla
cc.	cordes
cello.	violoncel
clar.	clarinet
clav.	clavicèmbal
cm.	cinta magnetofònica
comp.	compositor

dir.	director
fag.	fagot
fb.	flabiol
fem.	femení, femenina
fisc.	fiscorn
fl.	flauta
guit.	guitarra
harm.	harmòni
m. bal.	música ballable
m. c.	música de cambra
m. cor.	música coral
m. ea.	música electroacústica
m. inc.	música incidental
m. lír.	música lírica
m. sf.	música simfònica
masc.	masculí, masculina
mixt.	mixtes
ms.	manuscrit
mz.	mezzosoprano
o. lit.	obra literària
ob.	oboè
obl.	obligat, obligada
òp.	òpera
or.	oratori
ord.	ordinador
org.	orgue
orq.	orquestra
orq. c.	orquestra de cambra
orq. de cc.	orquestra de corda
p.	piano
p. sf.	poema simfònic
ped.	obres pedagògiques
perc.	percussió
polif. rel.	polifonia religiosa
qtet.	quartet
rec.	recitador
s.	soprano
sar.	sarsuela
sdn.	sardana
sf.	simfonia
sin.	sintetitzador
sx.	saxòfon
t.	teatre
tamb.	tambor
tb.	tible
te.	tenor

ten.	tenora
teòr.	obres teòriques
timb.	timbals
tmbrí.	tamborí
tp.	trompa
tpt.	trompeta
tr.	trio
trb.	trombó
tub.	tuba
v.	veu
v. acomp.	veu acompanyada
vd.	vídeo
vl.	violí
vla.	viola

El tercer apartat inclou les referències bibliogràfiques específiques que tracten de l'autor o entitat en qüestió, amb indicació d'autor, any, títol i ciutat, les fonts bibliogràfiques generals en forma abreujada —p. ex.: DMEHA = *Diccionario de la música española e hispanoamericana*— i la localització d'informació sobre la veu en la *Història de la Música Catalana, Valenciana i Balear* —per ex.: HMCVB (IV 33, 56). No s'ha considerat una informació historiogràfica necessària la referència a la discografia no produïda directament per l'autor.

Exemple:

BIBLIOGRAFIA:

E. López-Chavarrí (1978): *100 años de música valenciana (1878-1978)*, València; B. Adam (1988): *Músicos valencianos*, València; (1990): *Compositores sinfónicos valencianos*, València; Y. Acker, J. Suárez (1995): *Miguel Asíns Arbó*, catàleg, Madrid; DMEHA, HMCVB (V 222, 236-237; VII 212, 231).

Referències bibliogràfiques generals

Per tal de simplificar i facilitar-ne l'ús, les principals fonts bibliogràfiques apareixen indicades per sigles:

AF	Bernardo Adam Ferrero (1988-1992): <i>Músicos valencianos I y II</i> , València, Proip SA.
AFS	Antoni Fargas i Soler (1866): <i>Biografías de los músicos más distinguidos de todos los países</i> , Barcelona, Imprenta de Juan Oliveros.

AP	Higini Anglès i Joaquim Pena (1954), <i>Diccionario de la Música</i> , Barcelona, Labor.
BS	Baltasar Saldoni (1868-1881): <i>Diccionario biográfico-bibliográfico de efemérides de músicos españoles</i> , Madrid, Imprenta de Antonio Pérez Dubrull.
CBDB	F. Pedrell (1908): <i>Catàlech de la Biblioteca de la Diputació de Barcelona</i> , Barcelona.
CC	DDAA (1989): <i>68 compositors catalans</i> , Barcelona, ACC.
CIB	Joan Parets, Pere Estelrich, Biel Massot (2000): <i>Compositors de les Illes Balears</i> , Pollença, El Gall Editor.
CSV	DDAA (1990): <i>Compositores sinfónicos valencianos</i> , Generalitat Valenciana.
DAM	E. Valor (1988): <i>Diccionario alcoyano de música y músicos</i> , Llorens.
DBA	<i>Diccionario biográfico Alberti</i> , Barcelona (1966-1970).
DBP	Felip Pedrell (1897): <i>Diccionario biográfico y bibliográfico de músicos españoles y escritores de música españoles, portugueses e hispano-americanos antiguos y modernos</i> , vol. I: A-F, Barcelona.
DCA	Albert Manent (1992): <i>Diccionari dels catalans d'Amèrica</i> , Generalitat de Catalunya.
DEIF	J. Blas Vega, M. Ríos Ruiz (1990): <i>Diccionario enciclopédico ilustrado del flamenco</i> , Madrid.
DEM	Alberto Albert Torrellas, Clemente Lozano, Artur Menéndez Aleyxandre (1928; reed. 1947); apèndix (1952): <i>Diccionario enciclopédico de la música</i> , Barcelona, Central Catalana de Publicaciones.
DHEC	<i>Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya</i> , Barcelona, Claret (1998).
DMEHA	Emilio Casares (1999): <i>Diccionario de la música española e hispanoamericana</i> , Madrid, ICCMU.
DP	Domènec Prat (1934): <i>Diccionario biográfico, bibliográfico, histórico, crítico de guitarras, guitarristas, guitarreros</i> , Casa Romero y Fernández.

- EdM DDAA (1962): *El mundo de la música*, Espasa Calpe, Barcelona.
- EE *Enciclopedia Espasa*.
- EEF *Enciclopèdia d'Eivissa i Formentera* (1995).
- ELCh Eduardo López-Chavarri Andújar (1992): *Compositores valencianos del siglo XX*, Generalitat Valenciana.
- ESM *Enciclopèdia Salvat de la música*, Barcelona (1967).
- FAB Emilio Casares (1986): *Francisco A. Barbieri. Biografías y documentos sobre música y músicos españoles*. Legado Barbieri I, Banco Exterior de España.
- FAP Ferran Arteaga i Pereira (1886): *Celebridades musicales o sea biografías de los hombres más eminentes en la música*, Barcelona, Torres Seguí.
- FV Josep Freixas i Vivó (1980): *Músics terrassencs o vinculats a Terrassa nascuts abans del segle XX, 112 fitxes biogràfiques*, Terrassa.
- GEM *Gran enciclopèdia de Mallorca*, Palma (1989).
- GF1 A. Larrea Palacín (1975): *Guía del flamenco*, Madrid.
- GF2 L. López Ruiz (1999): *Guía del flamenco*, Madrid.
- HG F. Hernández Girbal (1994): *Cien cantantes españoles de ópera y zarzuela (siglos XIX y XX)*, Madrid, Ed. Lira; i (1997): *Otros cien cantantes españoles de ópera y zarzuela (siglos XIX y XX)*, Madrid, Ed. Lira.
- HMCV DDAA (1992): *Historia de la música de la Comunidad Valenciana*, València.
- HMCVB DDAA: *Història de la Música Catalana, Valenciana i Balear*, Edicions 62.
- IMHA *La Ilustración Musical Hispano Americana*, revista musical.
- JR Josep Ruvira (1987): *Compositores contemporáneos valencianos*, Ed. Alfons el Magnànim.
- JS Josep Subirà (1958): *Historia de la música española e hispanoamericana*, Salvat.
- LEM *La España Musical*, revista musical.
- LLG DDAA (1992): *Llibre per a guitarra*, ACC.
- LLP DDAA (1980): *Llibre per a piano*, ACC.
- MdS Joaquín Martín de Sagarminaga (1997): *Diccionario de cantantes líricos*, Acento Editorial.
- MGG *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, Kassel, Baerenreiter (2001).
- NGD *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, Londres, MacMillan (2001).
- PEM Joan Parets, Pere Estelrich, Biel Massot (1987): *Diccionari de compositors mallorquins (segles XV-XIX)*, Ed. Cort.
- PPME Jacinto Torres Mulas (1991): *Las publicaciones periódicas musicales en España (1812-1990)*, Madrid, Instituto de Bibliografía Musical.
- RdL José Ruiz de Lihory (1903): *La música en Valencia, diccionario biográfico y crítico*, Est. Tip. Domènec.
- RM Josep Ricart i Matas, *Diccionario biográfico de la música*, Barcelona, Edición Iberia, 1956.
- RMC *Revista Musical Catalana*, revista musical.
- RSV Carles Riera, Josep Serracant, Josep Ventura (1990): *Diccionari d'autors de sardanes*, Som.

Els autors

Totes les veus van signades pels autors corresponents:

José Luis Alabarta Baviera, especialista en música pop i rock.

Josep M. Almacellas, musicòleg, violoncel·lista i professor de secundària.

Sonia Angulo, professora de piano al Conservatori de Xàtiva.

Pere Artís i Benach, especialista en història del cant coral.

Xosé Aviñoa Pérez, professor titular de la UB i director de l'obra.

Jaume Ayats i Abeyà, professor de la UAB i de l'ESMUC.

Jordi Ballester i Gibert, professor titular de la UAB.

Màrius Bernadó i Tarragona, professor titular de la Universitat de Lleida.

Bernat Cabré, musicòleg i organista.

Jaume Carbonell i Guberna, professor de la UB.

Sergi Casademunt i Fiol, musicòleg, violista i *luthier*.

María Jesús Castro, especialista en història del flamenc.

Anna Cazorra i Basté, compositora i professora de la UB.

Daniel Codina i Giol, musicòleg i monjo de Montserrat.

Montserrat Comellas i Bari, musicòloga.

Joan Company i Florit, musicòleg i director de cors mallorquí.

Francesc Cortès i Mir, professor titular de la UAB.

Joana Crespí i González, cap de la Secció de Música de la Biblioteca de Catalunya.

Marta Cureses de la Vega, professora titular de la Universitat d'Oviedo.

Rafael Díaz, musicòleg i professor de secundària.

Josep Dolcet i Rodríguez, musicòleg i director d'Editorial Tritó.

Margarida Estanyol, cap de la Fonoteca de la Biblioteca de Catalunya.

Mariona Fernández Banqué, musicòloga.

Maria J. Fernández Biel, catedràtica de la Universitat de Barcelona.

Maria Teresa Ferrer Ballester, professora de la Universitat de Valladolid.

Ana Fontestad, catedràtica de música de cambra del Conservatori de València.

Vicent Galbis López, professor de la Universitat de València.

Emiliano García Alcázar, musicògraf alacantí.

Josep Maria Gregori i Cifré, professor titular de la UAB.

Jordi Guàrdia-Romeu, musicògraf i liturgista.

Lluís Herrera i Llop, musicòleg i professor de secundària lleidatà.

Gabriel Julià i Seguí, musicòleg, erudit i animador cultural menorquí.

Marià Lambea Castro, musicòleg i investigador titular del CSIC.

Josep Lluís i Falcó, historiador de música de cinema i professor de la UB.

Begoña López, musicòloga i soprano.

Ángel Medina, catedràtic de la Universitat d'Oviedo.

Cristina Menzel, musicòloga mallorquina.

Josep M. Mestres Quadreny, compositor i musicòleg.

Marta Muntada, musicòloga i gestora musical.

Manoli Narvèez, especialista en la història del cant coral.

Mònica Pagès, musicòloga.

Joan Parets i Serra, musicòleg mallorquí.

J. Pasqual Hernández, musicòleg i professor d'història de la música al Conservatori de Cullera.

Águeda Pedrero-Encabo, musicòloga i professora titular de la Universitat de Valladolid.

José Enrique Peláez Malagón, historiador i musicògraf.

Anna Maria Piera, musicòloga i professora del Conservatori de Granollers.

Xevi Planas i Casamitjana, especialista en història de la cançó catalana.

Sara I. Puebla, professora de música de secundària i musicòloga.

Jaume Radigales i Babí, musicòleg i professor de la Universitat Ramon Llull.

Concepció Ramió i Diuenge, musicòloga, compositora i directora de cobles.

Jordi Rifé i Santaló, musicòleg i professor de la UAB.

María Sanhuesa Fonseca, musicòloga i professora de la Universitat d'Oviedo.

Sergio Sapena Martínez, professor de piano al Conservatori Municipal Josep Iturbi de València.

Josep Subirà i Puig, especialista en lírica catalana.

Francisco J. Torres Alfosea, musicògraf alacantí.

Joan Antoni Torres Planells, musicòleg eivissenc.

Antoni Vidal Guillén, crític musical a *Ritmo*.

Josep Maria Vilar i Torrens, musicòleg i cap d'estudis de l'ESMUC.

Francesc Villanueva, musicòleg valencià.

Ensenya
de l'Agrupació
Cultural Folklorica
de Barcelona, obra
del pintor Josep
Gibert i Genís.

Foto: Josep Parer.

BIBLIOGRAFIA Agrupacio Cultural Folklorica de Barcelona (1972-1973): *Festes del Cinquantenari*, Barcelona; J. Mainar (1970): *La sardana, vol. I, el fet històric*, Barcelona; HMCVB (VI 127, 138, 148).

Agrupació de Cambra de Barcelona. Conjunt de cambra presentat a l'Institut Francès de Barcelona el 1944 i format per Eduard Bocquet, Domènec Ponsa, Mateu Valero, Josep Trotta i la pianista Maria Canela, que va guanyar el Premi Nacional de música de cambra el 1945. Va comptar amb la col·laboració de personalitats de la interpretació com Narciso Yepes o Lluís Benejam. A la mort de Bocquet el 1961 el grup va disminuir la seva activitat i es va dissoldre el 1966.

Xosé Aviñoa

BIBLIOGRAFIA HMCVB (V 51; VII 213).

Agrupació Polifònica de Vilafranca. Entitat coral mixta fundada a Vilafranca del Penedès amb el nom de Cor Nadalenc, en atenció a l'exclusivitat de la seva activitat primeirenca, que s'anà estenent a la resta de l'any, i arribà a un repertori nombrós integrat per música antiga, moderna, cançons tradicionals i espirituals negres. Al llarg de la seva trajectòria ha efectuat actuacions a Suïssa, Alemanya, Bèlgica i França, així com en nombrosos aplecs corals a Catalunya i jornades de cant. L'ha dirigida Manuel Cervera i Fita fins al 1973, i a partir d'aquesta data, Josep Anton Huguet.

Jaume Carbonell i Guberna

BIBLIOGRAFIA HMCVB (V 90).

Agrupació Regionalista de Terrassa. Entitat de signe catalanista fundada l'any 1890 i presidida per Josep Arch i Figueres. Joan Llongueras dirigí el cor d'aquesta institució a partir del 1901 i l'any 1906 el transformà en Escola Coral de Terrassa, dirigida per ell mateix fins al 1918; hi introduí amb èxit la pràctica de la gimnàstica rítmica per als infants.

Montserrat Comellas i Bari

BIBLIOGRAFIA HMCVB (IV 46, 49, 85).

Agrupament d'Esbarts Dansaires. Entitat federativa creada per continuar la tasca que s'havia endegat en l'àmbit Dansa/Esbarts del I Congrés de Cultura Tradicional i Popular de l'any 1985, convocat pel Servei de Promoció Cultural de la

Generalitat de Catalunya. Amb el suport d'aquesta institució ha coordinat les necessitats i les iniciatives conjuntes dels esbarts a nivell institucional, en col·laboració amb l'Obra del Ballet Popular. Disposa de més de cent trenta entitats associades a més de membres a títol individual; els seus presidents han estat J. Sanclimens, A. Serra i A. García.

Concepció Ramió i Diumenge

BIBLIOGRAFIA Agrupament d'Esbarts Dansaires (1990-1993): «Trencadansa», *Quaderns de Divulgació Folklorica*, 1-6; HMCVB (VI 156).

Aguilera, Paco (Francisco Aguilera Fernández). Guitarrista (Barcelona 1906-1986). Fill de la *bailaora* mala-guena La Camisona, marit de La Mendaña i pare de Paco Aguilera «El Rondeño», que va treballar com a *bailaor* als espectacles de Manolo Caracol i Lola Flores, va col·laborar durant els anys vint i trenta en l'elenc de Miguel Borrull en una gira per França amb María Pantoja i el *bailaor* Faico. L'any 1940 va participar en l'espectacle *Rincones de España* de Paco El Americano i dos anys després va treballar com a primer guitarrista als ballets flamencs d'Ana de España, amb Carmita García i Vicente Escudero. A mitjan anys quaranta va esdevenir el primer guitarrista dels espectacles de Manolo Caracol i Lola Flores, amb qui va enregistrar nombrosos discos. Guitarrista prolífic, va acompanyar els més famosos *cantaors* de l'època, com Manuel Vallejo, Antonio Mairena, Juanito Varea, Jarrito i Sernita de Jerez, entre altres. També se'n conserva un disc en solitari, en què toca uns *fandangos de Huelva, tango, rumba i bulerías*, enregistrar a Barcelona el 1962.

Maria Jesús Castro

BIBLIOGRAFIA GF1; DEIF; HMCVB (VII 159).

Aguiló i Cortès, Tomàs. Escriptor, poeta i autor d'entremesos (Palma de Mallorca 1775-1856). Pare de Tomàs Aguiló i Forteza i oncle de Marià Aguiló. Estudià humanitats i filosofia, però es dedicà també a les matemàtiques, a la pintura i a la música. Va compondre obres de música religiosa per a tres veus sense més ajuda que la seva intel·ligència i les regles d'harmonia. No es coneixen aquestes composicions, però sí un fullletó seu, *Poesias sagradas*, que inclou la lletra d'alguns oratoris. **Joan Parets**

OBRES *Fàbulas en vers mallorquí*, Palma (1846), *Rondalla de rondalles*, Palma (1815, 1817, 1834), *Faules mallorquines* (1846), *Més perd l'avariciós que l'abundós*, *Entremés en vers mallorquí*, Palma (1851), *Poesias sagradas*, Palma (1851), *Oratorio sagrado a la virgen y mártir Santa Eulalia*, Palma (1805), *Paráfrasis en verso de Salmo*, Palma (s. d.).

BIBLIOGRAFIA J. M. Doménec (1974): *Mallorca y sus gentes. Biografías breves*, *Diario Baleares*; B. Massot (1990): *Música-Muses*, *Panorama Musical*; J. M. Bover (1868): *Biblioteca de escritores baleares*, Palma, vol. I, 4; DMEHA; PEM; HMCVB (III 211; VI 15).

Aguiló i Fuster, Marià. Escriptor de poesia i estudis de la llengua i la literatura catalanes (Palma de Mallorca 1825 - Barcelona 1897). Fou un dels capdavanters de la Renaixença.

El 1972 cantà *El giravolt de maig* al Teatre de La Zarzuela de Madrid. Es presentà amb èxit arreu de Catalunya i la resta de l'Estat, així com en diverses sales de concert d'Alemanya, Anglaterra, Sud-àfrica i Canadà. **Jaume Radigales**

BIBLIOGRAFIA DMEHA; HMCVB (V 22, 86).

Albaicín, Flora (Florentina Casado García). *Bailaora* i pedagoga (Madrid 1933 - Barcelona 1997). Va aprendre amb el *bailaor* sevillà Frasquillo i va treballar en els teatres madrilenys; formà parella amb el ballarí Antonio (1953) i interpretà obres flamenques, i alguns anys després va ser primera figura de l'espectacle *Suite española* amb el *bailaor* Roberto Iglesias. A la dècada de 1960 es va retirar dels escenaris madrilenys i s'instal·là a Barcelona, on va actuar al Teatre Grec i al Palau de la Música, va obrir una escola de dansa i va dirigir el *tablaó* Celler de la Riera a Platja d'Aro. Com a pedagoga va col·laborar amb Alfons Puig Claramunt en el llibre *El arte del baile flamenco*, on va desenvolupar el seu mètode. *Bailaora* de gran personalitat, va innovar el flamenc amb la seva creació del ball de les *Serranas*, juntament amb Manolo Vargas, i va estrenar la versió coreogràfica del *Taranto* feta per Antonio Ruiz al teatre Champs Elysées de París el 1954. La seva filla **Flora Albaicín Júnior** (Barcelona 1975) continua la seva escola.

Maria Jesús Castro

BIBLIOGRAFIA A. Puig Claramunt (1977): *El arte del baile flamenco*, Barcelona; P. Llorens, X. Aviñoa, I. Rubio (1987): *Història de la dansa a Catalunya*, Barcelona; DEIF; DMEHA; HMCVB (VII 98).

Albareda, Marcia. Compositor i mestre de capella (? - Vic 1673). Vigatà segons alguns documents, fou escolà de cor de la catedral de Barcelona i estudià amb Joan Pau Pujol. El 1619 fou nomenat mestre de cant de Sant Just i Pastor de Barcelona. De 1622 a 1626 passà a ocupar el magisteri de capella de la Seu d'Urgell i el 24 de juliol de 1626 guanyà el de la capella de la catedral de Barcelona, on succeí Joan Pau Pujol. El 1640 dirigí un ofici a 8 cors —possiblement compost per ell— formats per diverses capelles rellevants de la Barcelona del moment, fet que testimonia la pràctica policoral a la Catalunya del barroc. **Jordi Rifé i Santaló**

BIBLIOGRAFIA DMEHA; HMCVB (I 212; II 32-33, 60-61).

Albéniz Pascual, Isaac Manuel Francisco. Compositor i pianista (Camprodon, Ripollès, 1860 - Cambo, Lapurdí, França, 1909). Fill d'un agent de duanes, va començar els estudis de piano amb la seva germana Clementina i el 1863 es va traslladar a Barcelona, on va continuar amb el mestre Narcís Oliveras. El 1868 es matriculà al Real Conservatorio madrileny amb José Mendizábal, amb resultats molt decebedors, però durant el primer curs acadèmic, potser per indicació paterna, va escriure una *Marcha militar* per a piano amb tan sols nou anys que va dedicar «Al Excelentísimo Señor Vizconde del Bruch», fill del general Prim, que va reportar grans beneficis laborals i una protecció continuada en diverses tasques oficials al seu pare. Encara que la seva carrera de concertista semblava

Isaac Albéniz
al voltant de 1900
(Biblioteca
de l'Orfeó Català).

Foto: Esplugas.

imparable amb èxits per Andalusia, Castella, Catalunya, Galícia o el País Basc, queda aturada pel suïcidi de la seva germana Blanca a causa del seu fracàs com a cantant. El 1876 estudià durant dos mesos a la Hochschule für Musik de Leipzig, i una beca del rei Alfons XII li permet estudiar amb Louis Brassin de 1876 a 1879 al Conservatori de Brussel·les, on obté el primer premi amb menció. El 1882 estrena amb èxit les sarsueles *Cuanto más viejo* i *Catalanes de Gracia*, continua la carrera com a solista o acompanyant el violinista E. Fernández-Arbós o el violoncel·lista A. Rubio i estudia composició amb F. Pedrell, que li apreciava un talent natural al qual no calia ensenyar. El 1883 es casà amb Rosina Jordana Larrinaga (1863-1945) i tingué cinc fills, dues nenes mortes prematurament (Blanca el 1886 i María Cristina el 1888) i Alfonso (1885-1943), Enriqueta (1889-1930) i Laura (1890-1944), dona de gran cultura, poliglota i excel·lent pintora, que esdevingué la més eficient col·laboradora del seu pare i portaveu de la família fins a la seva mort. Les obligacions familiars li multiplicaren les necessitats econòmiques, i de concerts, per exemple, n'oferí més de vint durant l'Exposició Universal de Barcelona, en sessions de matí i tarda. El 1890 es traslladà a Londres amb tota la família i tancà un contracte amb l'empresari anglès Henry Lowenfeld que li permeté estrenar-hi diverses obres, com *The Magic Opal* o *Poor Jonathan*. Gràcies a un pacte molt generós signat amb el banquer Francis Money Coutts, benefactor i després amic, que es féu càrrec dels deutes del compositor amb Lowenfeld i li proporcionà una renda anual per al seu manteniment, l'any 1893 fou una data crucial en la seva carrera, perquè es pogué dedicar a la composició amb la condició, només complerta a mitges, que havia de fer servir els textos que escrivia Coutts en les seves obres. Aquests textos van servir per a les òperes *Henry Clifford*, *Pepita Jiménez* (sobre el text de Juan Valera) i *Merlin*, i les cançons *To Nellie* (sis cançons), *The Gifts of the Gods*, *The Caterpillar*, *Art Thou Gone for ever Elaine?*, *Six songs* i *Quatre Mélodies*. Contrariant els desitjos de Money Coutts, el 1894 es traslladà a París, i amb l'ajut de Jeanne i Ernest Chausson establí relacions cordials amb V. d'Indy, G. Fauré, C. Debussy, P. Dukas i A. Roussel, entre altres, i acollí a casa seva tota mena de compositors espanyols que viatjaven a Fran-

Altisent i Domenjó, Miquel

fou president de la Comissió de Música i instituí diferents premis, un dels quals per al foment de l'estudi dels instruments de vent— i també amb el mestre Agustí Oriol. Dirigí l'Orfeó Barcelonès (1928) i fou un compositor ocasional i, ajudat en la instrumentació per C. Taltabull, escriví l'òpera *Amunt!*, amb lletra de Jaume Picas, estrenada al Liceu el 1959, així com el *Concert per a oboè i orquestra* (1953), interpretat per Domènec Segú. El seu fill Antoni inicià una carrera compositiva breu, i dos dels seus néts, Joan Albert Amargós i Feliu Gasull, són compositors i intèrprets molt apreciats. **Xosé Aviñoa**

OBRES V. i Acomp.: *Cançó del mestre Jan*, *Cançó del despistat*, *Les cireres de Sant Climent*, *Una vela blanca*, *Cançó del mar*, *Parla'm, amor* (R. Tagore); M. de C.: *Quatre peces breus per a quintet de vent*, *Quintet romàntic*; M. Orq.: *Atardecer en Castilla* per a corn anglès i orq., *Preludi per a un drama musical*, *Coral amb variacions*, *Doble concert per flauta, clarinet i orquestra* (1954), *Concert per a arpa i orquestra* (1955), *Poema de la resurrecció* (1960); M. Lír.: *Pensaré sempre en tu*, sar. (Manuel Pascual, 1955), *Gavines*, ballet (Liceu 1964).

BIBLIOGRAFIA O. Martorell (1977): *Mig segle de simfonisme a Barcelona*, Barcelona; ESM; HMCVB (IV 23, 173, 223; V 50).

Altisent i Domenjó, Miquel. Musicòleg gregorianista (Balaguer 1898 - Barcelona 1975), deixeble de l'organista Ll. Marfany i de mossèn Ausàs al seminari de la Seu d'Urgell. Escolapi (1914) i sacerdot (1921), inicià els estudis de gregorià amb el pare G. M. Suñol i els amplià a l'abadia de Solesmes (1925), on conreà l'amistat d'A. Mocquereau, J. Gajard i E. Cardine. Abans de la Guerra Civil va dirigir les *scholae cantorum* de Terrassa i Sabadell. Va succeir el pare Suñol en la direcció de la Scuola Arcivescovile di Musica Sacra de Milà (1938). A Barcelona fou professor de gregorià del seminari conciliar (1942-1969), de l'Escola Municipal de Música (1944-1971) i de l'Escola de Magisteri. Va ser secretari de la Comissió Diocesana de Música Sagrada, membre de la junta de The Dom Mocquereau Schola Cantorum Foundation Inc. de New York, del Coetus XXV (comissió sobre el gregorià posterior al Vaticà II), i fundador i vicepresident de la Societat Catalana de Musicologia. Va dirigir nombrosos concerts de cant gregorià arreu de Catalunya i va ser l'introduïdor de la semiologia gregoriana a la península, mentre defensava l'adaptació del gregorià a les llengües vernacles. **Josep Maria Gregori**

OBRES Lit. Mus.: *El cant gregorià. Un model de música religiosa*, Barcelona (1971).

BIBLIOGRAFIA G. Estrada (1979): «Necrologies. Miquel Altisent i Domenjó (1898-1975)», *Bulletí de la Societat Catalana de Musicologia*, 1, Barcelona; DMEHA; HMCVB (V 33, 129-130, 132-133, 145, 153; IV 192, 198).

Amades i Gelats, Joan. Col·lector i estudiós (Barcelona 1890-1959). Divulgador de costums, creences, rondalles, refranys, danses, cançons, goigs, fulls volants, gravats i anècdotes, i autor d'una extensíssima obra descriptiva sobre una gran varietat de matèries populars. Va partir d'una formació autodidacta fins que va col·laborar amb l'Arxiu d'Etnografia i Folklore de

Catalunya i, després, amb l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, molt sovint amb l'ajut del músic Joan Tomàs. A partir dels anys trenta difon la cultura popular des de la ràdio, i en els anys quaranta treballa de conservador al Museu d'Indústries i Arts Populars de Barcelona, al Poble Espanyol de Montjuïc, on és responsable de la Secció de Gravats Populars (que tenia la seu a l'Institut Municipal d'Història de Barcelona), alhora que col·labora amb el Centro de Estudios de Etnología Peninsular (CSIC a Barcelona). D'entre els centenars de publicacions d'ordre molt divers que va dur a terme, cal destacar els cinc volums del *Costumari català* (1950-1956) i els tres del *Folklore de Catalunya* (1956-1959). Pel que fa a la música, malgrat no tenir coneixements de teoria i de notació musicals, va recollir molts textos de cançons i coreografies, vestuari i passos de danses, així com informacions sobre instruments, festes i creences diverses al voltant de la música i de la comunicació sonora. Del camp musical, cal destacar l'únic volum editat del *Diccionari de la dansa, dels entremesos i dels instruments de música i sonadors* (amb un fals peu d'impremta de 1936), coelaborat per Francesc Pujol i Joan Amades, i les contribucions musicals dins del *Costumari català*, amb notacions principalment de Joan Tomàs, resultat en tots dos casos dels nombrosos treballs fets per a l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. En els anys quaranta també va col·laborar amb l'Institut Español de Musicología, dependent del Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Amades es va convertir en la figura més coneguda per tot allò relacionat amb temàtiques populars i antigues. En els anys cinquanta, afectat d'una avançada ceguesa, va tenir la constant col·laboració de la seva cunyada, Consol Mallofré, per tal d'elaborar la seva molt extensa producció. **Jaume Ayats**

BIBLIOGRAFIA DMEHA; HMCVB (I 127; IV 16; VI 29, 34-38, 68, 107, 157, 208; V 153; VII 137).

Amargós i Altisent, Joan Albert. Compositor i clarinetista (Barcelona 1950). Nét de Joan Altisent, autor de l'òpera *Amunt!*, estudià al Conservatori Municipal de Barcelona, on completà la seva formació el 1972. La seva tasca compositiva va ser influïda tant en la forma com en l'esperit constructiu per Hindemith, Dutilleux, Henze i Berio. A aquesta primera època pertanyen obres com *Sonata per a saxòfon alt i piano* (1969), *Sis cançons d'homenatge a Picasso* (1974), *Trio per a violí, clarinet i piano* (1974) i *Sonata per a flauta i piano* (1979), aquestes últimes premiades al Concurs de Joves Compositors. Ha estat primer clarinet de l'Orquestra de Cambra del Teatre Lliure i, sense deixar de banda la tasca compositiva, ha desenvolupat una important carrera en el camp de l'arranjament, en què han destacat les seves col·laboracions amb Montserrat Caballé, Plácido Domingo, Joan Manuel Serrat, Paco de Lucía, Camarón de la Isla o Carles Benavent. Preocupat més per la comunicació que per l'especulació teòrica o l'experimentació per si mateixa, ha compost bandes sonores per a *Tàtuaje* (G. Herralde, 1976), *La campanada* (Bigas Luna, 1980), *La febre d'or* (J. Camino, 1992) o per a la sèrie de TV3 *Arnau*. En el terreny del jazz ha portat a terme un intens treball de creació de grups (Música Urbana, Factoria Musical) i d'edició de discs (premi al millor

Joan Albert Amargós
assajant davant
del piano.

Foto: Juan Miguel Morales /
Enderrok.

disc de jazz de 1986 del Ministeri de Cultura). Ha rebut diversos guardons: premi de Composició per a *big band* (amb C. Benavent), premi Altaveu, premi al millor arranjador (SGAE i AIE, 2000). **Begoña López**

OBRES Orq.: *Variacions per a orquestra* (1981), *Requiem* (1994), *Concert per a clarinet i orq.* (1995), *Concert per trombó baix* (1999); Orq. i cor: *Cantata de Sant Just* (1988), *Cinc cançons populars mallorquines* (1992), *Planetarium* (1992), *Cantata de la Tierra* (1993); Ballet: *Policromies* (1969), *Tarantos* (1985), *Requiem* (1995); Big-band: *Hasta siempre Jaco* (1988), *Flash Mompou* (1997).

BIBLIOGRAFIA DMEHA; HMCVB (V 225, 228; VII 60-61, 72, 104, 109, 157, 224-225).

Amat i de Cortada, Rafael d'. Baró de Maldà, escriptor (Barcelona 1746-1819). Estudià al Col·legi de Cordelles i mantingué una vida ociosa sense establir gran relació amb la intel·lectualitat del moment, si bé a través del seu dietari *Calaix de sastre*, escrit dia a dia des del 1769 fins al 1816, certifica un ferm interès per la pràctica musical pròpia i la vida musical de la ciutat, que ressenya puntualment. L'autor fa referència a la vida musical barcelonina indicant l'activitat dels saraus, les acadèmies o els concerts, els balls, l'òpera, l'activitat religiosa, els músics i els instruments que hi intervenen, i dóna notícia, per exemple, de l'estrena de *La creació* de Haydn, el 1804.

Xosé Aviñoa

BIBLIOGRAFIA R. Boixareu (1987): pròleg a *Calaix de sastre*, Barcelona; M. Aritzeta (1988): «Vida musical en el segle XVIII segons el baró de Maldà», RMC, 423; A. Galí (1953): *Rafael d'Amat, baró de Maldà*, Barcelona; M. A. Ester: *Notícies sobre música que apareixen al Calaix de Sastre*, ms. Biblioteca de Catalunya; HMCVB (II 126, 136, 138, 157, 165-166, 168, 216, 222, 226, 228, 238; III 39, 59, 74, 111-112, 144, 228).

Amaya, Los. Grup musical format el 1969 a Barcelona pels germans José i Delfín Amaya Vázquez, nebots de Carmen Amaya. Van començar la seva carrera com a *palmeros* de Peret i l'any 1968 van gravar els primers singles amb cançons pròpies,

com *Caramelos* o *Bailen mi rumbita*; el 1973 van enregistrar un primer disc amb el mateix nom del grup. Durant aquesta dècada les seves rumbes pop van arribar a un públic més jove, fins que es van dissoldre a començaments dels anys vuitanta. A la dècada dels noranta van reaparèixer impulsats per la casa discogràfica de Peret. **María Jesús Castro**

BIBLIOGRAFIA J. Ordovás (1987): *Historia de la música pop espanyola*, Madrid; *Historia del rock*, Madrid (1987); M. Román (1993): *Memoria de la copla*, Madrid; DMEHA; HMCVB (VII 158).

DISCOGRAFIA *Los Amaya* (1973), *Tequila* (1975), *La voz de Los Amaya* (1976), *Nosotros los gitanos* (1978), *Sentimiento gitano* (1979), *Decirle a ella que vuelva* (1980), *Así cantan Los Amaya* (1983), *Intentémoslo otra vez* (1991), *La vuelta al mundo en rumba* (1991), *Corazón de madera* (1992), *Perdóname mujer* (1995), *A ritmo de rumba* (1996), *El Platanito* (1997), *Baladas rumberas* (1998).

Amaya Amaya, Carmen. *Bailaora* i *cantaora* (Barcelona 1913 - Begur, Baix Empordà, 1963). Filla de José Amaya «El Chino», germana de Paco, Carmen, Leonor, María, Antonia i Antonio Amaya i neboda de La Faraona, va néixer al Somorrostro de Barcelona i va aprendre a ballar en el si de la seva família i especialment amb la seva tia La Faraona. Coneguda als seus inicis com La Capitana, va debutar de petita a restaurants com el Set Portes, i als anys vint va formar un *cuadro flamenco* amb la seva tia La Faraona, La Romerito, El Gato, El Chino i Manolo Bulerías que actuava al Bar del Manquet, a les antigues Drassanes, i a La Taurina, al Chiringuito de la Porta de la Pau, al Cangrejo Flamenco i al Villa Rosa. El 1923 va ballar en un local situat als baixos del Palacío de la Música de Madrid i l'any següent es va incorporar a l'elenc de Manuel Vallejo, amb qui va recórrer tot Espanya. Després d'actuar al Teatre Espanyol de Barcelona, va marxar a Granada, on va ballar davant del rei Alfons XIII, dintre de les activitats organitzades pels Festivals de Cante y Baile Flamenco de la ciutat. Als anys següents el *cuadro flamenco* de Carmen Amaya i La Faraona, conegut com Los Amaya, va actuar a París a l'espectacle París-Madrid amb Raquel Meller. El 1929 ho va fer al Pabellón Andaluz del Poble Espanyol per a l'Exposició Universal i va continuar ballant a la Bodega de Colón i al Bar del Manquet. El 1933 va participar en l'espectacle *Instinto y técnica*, organitzat per Amics de l'Art Nou (ADLAN). A mitjan anys trenta va començar la seva carrera cinematogràfica amb pel·lícules taquilleres com *La hija de Juan Simón* i *Marta de la O*, que li van proporcionar fama entre el gran públic com a estrella dels espectacles folklòrics. El 1936 va anar a la capital argentina per actuar al Teatro Maravillas, i incorporà al seu elenc el guitarrista Ramón Montoya i més tard Agustín Castellón «Sabicas». A finals de la dècada dels anys trenta va fer diverses gires per l'Amèrica del Sud i Central. El 1941 va debutar amb èxit al Beach Comber i l'any següent al Carnegie Hall de Nova York, i va emprendre diverses gires pels Estats Units amb companyia de ball pròpia, amb els seus germans Paco, María, Antonia i Leonor, Sabicas,

blet (1973): *Josep Anselm Clavé i la seva època (1824-1874)*, Barcelona; J. Carbonell (2000): *Josep Anselm Clavé i el naixement del cant coral a Catalunya (1850-1874)*, Cabrera de Mar; BS; DBP; AP; DMEHA; HMCVB (III 118, 119, 135, 170-171, 173).

Basil i Oliveras, Francesc. Compositor (Figueres 1905-1975). Deixeble de J. Zamacois, la seva obra s'inscriu principalment en el camp de la música de cobla, en el qual fou àmpliament guardonat. A causa d'una escriptura culta, elaborada i puntualment complexa, fou poc conegut i programat en el sardanisme popular. També compongué obres per a diverses formacions clàssiques i una sarsuela. A la seva mort es creà la Fundació Francesc Basil de la Ciutat de Figueres, que l'any 1977 instituí els premis musicals que duen el seu nom.

Concepció Ramió i Diumenge

OBRES Sar.: *El Mayorazgo*; P.: *Miniatures* (1956); M. Cbl.: *Impressions pirenenques* (suite, premi Joaquim Serra 1958), *Nadala* (per a 2 cbl., premi Joaquim Serra 1968), *Els tres tambors* (per a 2 cbl.); Sdn.: *Sant Pere de Roda*, *A la muntanya ja ha nevat*, *La festa de Santa Llúcia*, *Torrentera avall* (premi Barcino, 1959), *Homenatge al rei Jaume* (premi Figueres, vila reial, 1967), *El puig de Castellet* (premi Lloret de Mar, 1974).

BIBLIOGRAFIA G. de la Iglesia, M. Darder: «Francesc Basil», *Som*, 99, p. 7-10; RSV.

Bassols, Bonaventura. Guitarrista, pedagog i compositor (Figueres 1812 - Tortosa? 1868). Provenint d'una família dedicada a la música per a guitarra (el seu germà Narcís també fou guitarrista), va exercir com a professor d'aquest instrument els anys que va viure a Barcelona, durant els quals va formar part de la Societat Filharmònica, on el 24 de març de 1853 pronuncià la conferència *Consideraciones filosóficas sobre el verdadero carácter del drama lírico nacional*. El 1845 dirigí la publicació d'un àlbum de música per a guitarra sota el títol *El trovador*. Després d'una breu estada a Xile el 1854 es va retirar de l'activitat musical. Entre els seus deixebles cal destacar el poeta i escriptor Pau Piferrer. **Jaume Carbonell i Guberna**

BIBLIOGRAFIA F. Gras i Elias (1900): *Músicos españoles nacidos en el siglo XIX*, Barcelona; M. Jiménez: «Barcelona musical. Reseña y estado actual. V. Instrumentistas notables», *La España Musical y Literaria*, 22-1-1855; J. Ferrer Esteve de Pujadas (1914): «Reseña histórica de la guitarra», *Mundo gráfico*, vol. I; AFS; BS; DBP; DMEHA; HMCVB (III 14, 114, 144).

Bastons Fàbrega, Josep. Guitarrista, cantant i compositor (Palafrugell, Baix Empordà, 1927). Cantant de l'Orquestra Maravella des de 1955, el 1957 creà l'Orquestra Costa Brava, dedicada també a interpretar música lleugera a les revetlles, on cantava i tocava la percussió. El 1965 deixà l'orquestra i marxà a França per actuar com a cantant i tocar el baix i la guitarra en diversos conjunts, fins que el 1972 s'establí a Palafrugell i fundà un trio dedicat a interpretar holeros i ranxeres, que el 1974 adoptà el nom de Peix Fregit i on tocava la guitarra, interpretava la segona veu i era el director musical, dedicat quasi exclusivament a les havaneres, i que esdevingué un dels més

destacats. Amb aquest grup ha actuat a diversos països d'Europa i a Japó, i ha gravat una sèrie d'àlbums entre els quals cal esmentar *Havaneres a Calella*, *Habaneras tradicionales* i *Peix Fregit 25 anys*. És l'autor d'un nombrós repertori, en què sobresurten «El vell veler», «Lluny de ma terra» i «Mare, si fos mariner». **José Luis Alabarta Baviera**

BIBLIOGRAFIA HMCVB (VII 140, 142).

DISCOGRAFIA *Raballa* (1999), *Vela llatina* (2000).

Batista Francisco, Andrés. Guitarrista, concertista, compositor i pedagog (Barcelona 1937). Va aprendre guitarra clàssica amb el seu oncle Antonio Francisco Serra i guitarra flamenca amb Miguel Borrull Giménez. Va debutar com a guitarrista acompanyant als *tablaos* barcelonins als anys cinquanta i es va incorporar al ballet flamenc de Queti Clavijo amb Vicente Escudero i María Márquez per fer una gira per Orient els anys 1964 i 1965, i després amb La Singla i el seu espectacle *Festival flamenco gitano*, amb la parella Susana i José i Carmen Amaya per recórrer Amèrica i participar en el rodatge de la pel·lícula *Los Tarantos*, de la qual va fer la banda sonora. A mitjan dècada dels anys setanta va formar un elenc amb la *bailaora* Ana Mercedes, amb qui es va casar, per fer actuacions a locals de la Costa Brava, Alemanya i altres ciutats europees. Ha ofert recitals amb obres pròpies, entorn de les 380, entre les quals hi ha duos, trios, quartets i quintets de guitarres solistes i cançons amb guitarra. Imparteix classes a la seva escola a Madrid amb la seva esposa i ha publicat nombroses obres pedagògiques continuadores de l'escola d'Antonio Francisco Serra. Ha impartit cursos a Alemanya, Suïssa, a la Universitat Internacional de la Guitarra a Castres (França), als conservatoris de Madrid i Sevilla i a Buenos Aires. També va impartir cursos l'any 1995 a la Tertúlia Flamenca de l'Hospitalet. Ha rebut diversos premis, entre altres el Premio de la Cátedra de Flamencología de Jerez i la Medalla Honorífica del V Festival Mundial de la Guitarra Folk de Campione (Itàlia). Ha enregistrat nombrosos discos acompanyant *cantaors* com Salvador García, Churringui de Cádiz, Chano Lobato, Canalejas de Puerto Real i Enrique Montoya, i *bailaoras* com Ana Mercedes en el disc *Contrastes flamencos*.

María Jesús Castro

OBRES *Método de guitarra flamenca*, Madrid (1979); *Maestros y estilos. Manual flamenco*, Madrid (1985); *Guitarra flamenca «Paisajes y trilogía»*, Madrid (1993); *Flamenco actual. Tratado de guitarra*, Madrid (1996); *Cinco estudios para guitarra flamenca* (1992).

BIBLIOGRAFIA GF1; GF2; DEIF; DMEHA; HMCVB (VII 160-161, 163, 211).

Batiste i Triadó, Albert. Cantautor i músic (Barcelona 1946). Va debutar el 1964 i va deixar d'actuar a la meitat dels anys setanta. Va ser membre d'Els Tres Tambors, El Grup de Folk, Música Dispersa, Slo Blo i Orquestra Plateria. Va adaptar al català Bob Dylan («Els temps estan canviant», entre altres) i va exercir de comentarista musical a les revistes *CAU* i *Oriflamma*. **Xevi Planas**

Blanch i Reynald, Josep

Blanch i Reynald, Josep. Compositor, intèrpret de fiscorn i cap de cobla (Castelló d'Empúries, Alt Empordà, 1888-1954). Deixeble de P. Guanter i A. Agramont, fou component de la cobla Els Rossinyols des de 1906; l'any 1915 passà a dirigir La Principal de Peralada i en fou capdavanter fins que es va dissoldre el 1939; posteriorment fou director de l'Escola Municipal de Castelló d'Empúries i des de 1945 organista a l'església de Santa Maria de la mateixa població. La seva obra la integren nombroses peces de caràcter funcional: ballables, obres religioses, cançons, obres corals, estudis, ballets, unes cent cinquanta sardanes, algunes de les quals guardonades, i obres clàssiques que giren entorn de temes populars. Gran coneixedor de la cobla, fou un dels principals instrumentadors de les sardanes d'Enric Morera i també de ballets populars.

Concepció Ramió i Diumenge

OBRES M. Cbl.: *Gracieta* (1927, guardonada als premis Sant Jordi); Sdn.: *La noia matinera* (1918), *La molinera i el músic* (1918), *Tardoral* (1922), *La masovera guapa* (1921), *Quan el pare no té pa* (1946).

BIBLIOGRAFIA DDAA (1988): *El mestre Blanch i el seu temps*, Castelló d'Empúries; RSV; DMEHA; HMCVB (VI 123, 143, 145, 147-148).

Blanco Bizquera, Diego. Guitarrista (Palma de Mallorca 1938-2000). Nascut al barri de s'Hort des Cà, va aprendre la guitarra clàssica amb Juanito Coll «El Viejo Duque» i guitarra flamenca amb Manuel Serrapi «El niño Ricardo» a Madrid. Va debutar als setze anys en un concurs Ondas i seguidament va actuar a Madrid amb els millors cantants del moment. Durant els anys cinquanta i seixanta va treballar amb el ballarí José Miguel al Castellana Hilton i al Pasapoga de Madrid. De tornada a Mallorca va debutar com a guitarrista flamenc a El Farolillo i va treballar als locals de moda, com Tito's, Trocadero, Rosales, La Cueva del Burro Platero, Olimpia o Sésamo, on va coincidir amb la *bailaora* Leonor Amaya, amb la qual es va unir sentimentalment i formaren un quadre flamenc durant els anys setanta i vuitanta amb el qual van recórrer la península, tot Europa i Angola. Entre les actuacions de Diego Blanco i el seu Ballet Flamenco cal destacar la participació en l'homenatge a Juanito Coll que es va fer l'any 1984 al Teatre Principal de Palma, i la col·laboració el 1992 i el 1993 en la *Carmen* de Bizet al mateix teatre. El 1979 va enregistrar amb la seva esposa el disc *La guitarra española*, en què interpreten *bulertás*, *alegrías*, *soleares* i *taranto*. **María Jesús Castro**

BIBLIOGRAFIA GF1; HMCVB (VIII 160, 170).

Blanes Arques, Luis. Compositor i pedagog (Rubielos de Mora, Terol, 1929). Va cursar els estudis d'harmonia amb el pare Vicente Pérez-Jorge, que va marcar de forma clara tota la seva formació. Va obtenir els títols de Piano i Composició al Conservatori de València, després va ampliar la seva formació al Conservatori de París amb Simone Plé i, a més, és doctor en Història de l'Art - Musicologia per la Universitat Autònoma de Barcelona. De 1963 a 1965 va regentar la Càtedra de Compo-

sició al Conservatori de València. El 1967 va obtenir per oposició la Càtedra de Contrapunt i Fuga al conservatori de Sevil·la, que va exercir fins al 1980. Aquell any va tornar al conservatori valencià per exercir la Càtedra d'Harmonia fins a la seva jubilació. Dins de la seva producció sobreixen (pels premis i les distincions obtinguts) la música coral, la cambística i la música per a banda. A més de la seva tesi doctoral sobre Pérez-Jorge, els seus abundants articles i recensions mostren una clara vocació investigadora. Les seves composicions presenten una contínua recerca i aplicació de nous sistemes d'organització sonora i un gran interès per les combinacions tímbriques noves.

Vicent Galbis López

OBRES P.: *Suite Ascetica* (1991); Org.: *Ludus modalis* (1982), *Tiento en consonancias y redobles* (1987); M. de C.: *Música para metales, órgano y timbales* (1976), *Quinteto de viento, n.º 1* (1979), *Aquae vivae perc.* (1980), *Cinco piezas para trombones* (1988), *Bagatelas ob., clar. i p.* (1993); M. Cor.: *Dos nocturns del meu poble* (1969), *La cançó del teuladí* (1970), *Mendigaña* (1977), *Cançó de l'amor matiner* (1983), *Tonadas Andaluzas* (1986), *Deus meus in te confido* (1989); M. Bcl.: *La Font Roja* (1979), *Díptic per a banda* (1985), *Semblances de la meua terra* (1985); O. Teòr.: *Armonía tonal*, 8 vol., Madrid (1990-1994); *Música sacra y modernidad I y II*, València (1999).

BIBLIOGRAFIA T. Marco (1986): *Historia de la música española. El siglo xx*, Madrid; J. Ruvira: *La generación musical de 1930*, HMCV; CSV, ELCh; AF; DMEHA; HMCVB (IV 195-196; V 222, 237; VI 195-196).

Blanes Colomer, Gonzalo. Compositor (Alcoi, Alcoià, 1882-1963). Va aprendre composició i violí a la seva ciutat natal. A València va actuar com a violinista al Teatre Principal i va ser deixeble de Salvador Giner. Va tornar a Alcoi el 1912 i es va dedicar a la medicina i a compondre. En la seva producció destaquen les obres bandístiques i orquestrals.

Vicent Galbis López

OBRES M. Orq.: *El fandango de Barchell* (1928); Banda: *Nostalgia mora*.

BIBLIOGRAFIA DAM; DMEHA.

Blanquer Ponsoda, Amando. Compositor i pedagog (Alcoi, Alcoià, 1935). Inicià els estudis musicals de flautí, flauta, trompa, piano i violí a la Banda Primitiva d'Alcoi (1946-1947) i estudià harmonia amb Fernando de Mora i Rafael Casasempere. Després estudià piano, trompa i composició amb Leopoldo Magenti, Miguel Falomir i Manuel Palau al Conservatori de València (1954-1958), i completà la seva formació en direcció d'orquestra amb Miguel Asins Arbó. Entre 1958 i 1962 estudià a París amb Daniel Lesur (composició) i Pierre Wissmer (orquestració), i assistí a les classes d'anàlisi musical d'Olivier Messiaen al conservatori, on el 1962 obtingué el premi d'anàlisi. Gràcies al premi de Roma (1962), estudià també amb Goffredo Petrassi a l'Acadèmia Nacional Santa Cecília. El 1969 obtingué la Càtedra de Composició del Conservatori de València, i també fou director d'aquest centre (1971-1975). Entre els seus guardons destaquen el premi nacional Maestro Villa per *Concierto*

viata) en les celebracions organitzades a Busetto amb motiu del centenari de Verdi (1913). La seva trajectòria mostra un repertori variat, sàviament elegit (comtessa de *Le nozze de Figaro*, Mélisande de *Pelléas et Mélisande*, Salud de *La vida breve*), i la participació en diverses estrenes absolutes. Enfront de les seves limitacions (veu menuda, timbre metàl·lic), Arturo Reverter oposa un excel·lent fraseig i gran capacitat expressiva. Rodolfo Celletti indica que, a pesar de ser una lleugera per timbre, va realitzar un repertori líric al qual va atorgar un refinament quasi desconegut en l'època. La seva vinculació amb el Met va continuar després que es retirés mitjançant tasques directives i de finançament directe del teatre. A pesar de no haver actuat mai en un escenari espanyol, va organitzar a Nova York un gran festival a benefici dels damnificats de la riuada valenciana de 1957. Està soterrada a València per desig exprés i el Palau de la Música li ha dedicat una de les seves sales.

Vicent Galbis López

BIBLIOGRAFIA J. Doménech (1984): «Lucrezia Bori: la leyenda de una voz», *Ritmo*; MdS; DMEHA; HMCVB (IV 141, 145-146).

Borja, Joan de. Mecenes (Gandia, Safor, s. XVI). Fill de sant Francesc de Borja, serví l'emperadriu Maria d'Àustria i la reina Margarida d'Àustria. Únic exemple de noble melòman espanyol citat per Cerone al seu *Melopeo*, mantenia una activa acadèmia musical en la qual intervenia Cerone i on conegué Tomás Luis de Victoria. Carles i Ferran de Borja, fills de Joan, intervingueren en la representació cortesana de la *Dafne* de 1585-1593. **María Sanhuesa Fonseca**

BIBLIOGRAFIA P. Cerone (1613): *El Melopeo y Maestro*, Nàpols; P. V. Ximeno (1747): *Escritores del Reyno de Valencia chronologicamente ordenados...*, València; R. Baselga (1971-1972): «Pedro Cerone de Bèrgamo. Estudio biobibliográfico», *Tesoro Sacro Musical*; P. Ramos (1995): «*Dafne*, una fábula en la corte de Felipe II», *Anuario Musical*; M. Sanhuesa (1998): *Educación, pensamiento y teoría de la música en la España del siglo XVII*, Universitat d'Oviedo; BS; HMCVB (I 198).

Borja i González de Riancho, Lucrecia (vegeu **Bori, Lucrecia**)

Boronat i Fabra, Teresina. Ballarina (Sant Andreu de Palomar, Barcelona, 1904 - ?). Estudià ballet amb Pauleta Pàmies i música amb el mestre Coronas. El 1918 era primera ballarina al Liceu de Barcelona i compaginà el ball clàssic amb el regional al Teatre El Dorado de la mateixa ciutat. El 1923 debutà a l'Òpera de París de la mà de Paul Léon i hi romangué quatre anys. Retornà a Barcelona i el 1937 es traslladà novament a París per actuar amb el Ballet de Filadèlfia a la Gran Gala del Grand Palais. Actuà a Àsia, els Estats Units i arreu d'Europa. **Jaume Radigales**

BIBLIOGRAFIA P. Llorens, X. Aviñoa *et al.* (1987): *Història de la dansa a Catalunya*, Barcelona; DMEHA; HMCVB (IV 148, 151).

Borràs de Palau, Joan. Compositor i crític (Barcelona 1868-1953). Va estudiar lleis i va exercir d'advocat fins que es

va decantar per la música i va actuar com a crític titular d'*El Correo Catalán*. Fou membre corresponent de la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando a proposta de T. Bretón i M. Benlliure i va escriure diverses cançons catalanes per a cor i orquestra i obres per a piano. **Xosé Aviñoa**

OBRES P.: *Romántica, Pensamientos de otoño, Melodía errante*; M. de C.: *Ricordo* per a vl. i p., *Diálogo scherzoso* per a vl. i p.; V. i p.: *Voreta del mar, La farigola*; Cor.: *La sardana* (Joan Maragall); M. Rel.: *O salutaris* (1889).

BIBLIOGRAFIA DEM; RM; DMEHA; HMCVB (IV 124, 159, 213, 220).

Borràs i Fornell, Teresa. Compositora i pedagoga (Manresa 1923). Estudià al Conservatori de Música del Liceu amb F. Molinari i E. Cervera i fou deixeble de C. Taltabull en les disciplines de contrapunt, harmonia i composició. Va marxar a Siena per estudiar amb G. Agosti a l'Accademia Chigiana, on, gràcies a una beca, va assistir també a la classe de composició de Frazzi. A partir de l'any 1947 comença una carrera de concertista de piano que ha anat compaginant amb la tasca pedagògica. L'any 1979 obtingué una beca per estudiar composició amb R. Halffter en el curs d'estiu Música en Compostela. Aquest mateix any obtingué el primer accésit al premi Caterina Albert Paradís. Fou professora de piano i guitarra a l'Escola de Música de Manresa i a l'Escola de Música de Mataró. De 1976 a 1988 ha exercit de professora de música a l'Institut A. Satorras de Mataró. **Begoña López**

OBRES P.: *12 Preludis* (1969), *Núvol* op. 83 (1983), *Recull* (1981), *Sardana* (1985), *Lluny* (1986); Conjunt instr.: *Quintet* (1971), *6 Piezas infantiles* op. 56, *Concert per a 2 flautes i orquestra de corda* op. 64, *Scherzo* op. 86 (1985); Sdn.: *Beatriu, Bressol premianenc, Burriac, Cecília, Morratxa, Oreig*.

BIBLIOGRAFIA DMEHA; HMCVB (VI 148).

Borrell i Gambús, Lleó. Compositor, arranador i pianista (Puigcerdà 1924 - Barcelona 1994). Va escriure la música de «Se'n va anar», peça guanyadora del V Festival de la Cançó Mediterrània el 1963, i moltes altres cançons amb text de Josep Maria Andreu. Va treballar amb Núria Feliu, Lluís Llach, Raimon (per al qual va arranjar «Veles e vents»), Joan Manuel Serrat i altres cantants. **Xevi Planas**

BIBLIOGRAFIA HMCVB (VII 24, 33, 101).

DISCOGRAFIA *Lleó Borrell interpreta «Se'n va anar»* (1963).

Borrull, Mercedes. *Bailaora* i ballarina de clàssic espanyol (Barcelona, anys 20). Filla de Miguel Borrull Giménez, amb qui va fer nombroses representacions a Barcelona i gires per Europa, i alumna de María Pantoja Antúnez, fou coneguda com La Gitana Blanca. Va crear diversos espectacles, com *Alma española*, que va representar a Barcelona i als teatres madrilenys Cómico i Calderón, i *Romancero gitano*. Als anys cinquanta va participar en l'espectacle *Entre mujeres y flores* juntament amb Pepe Marchena. **María Jesús Castro**

BIBLIOGRAFIA A. Puig Claramunt (1977): *El arte del baile flamenco*, Barcelona; DEIF; GF1; GF2; DMEHA; HMCVB (VII 149, 159).

Borrull, Trini

Borrull, Trini (Trini Flandorfer Borrull). *Bailaora*, ballarina de clàssic espanyol i coreògrafa (Madrid 1916). Filla de Lola Borrull, l'única filla de Miguel Borrull Castelló que no es va dedicar al *baile* per tímidesa, tot i que va aprendre guitarra clàssica amb Tárrega, va estudiar dansa clàssica amb Pauleta Pàmies, escola bolera amb Àngel i Luisa Pericet a Madrid i flamenc amb el *bailaor* sevillà El Estampío i amb la seva tia Concha a Barcelona. Va ser descoberta per l'especialista en dansa Alfons Puig Claramunt, que la va presentar a Joan Magriñà, amb qui va fer el seu debut al Teatre del Liceu amb el ballet *Corrida de feria* la temporada 1938-1939 i va actuar en un *Tango flamenco* i la *Danza del fuego* al Palau de la Música el 1939; després fou convidada a Zuric, on actuà al costat de Serge Lifar i de Ludmila Tcherina. El 1942 es va independitzar de Magriñà i va coreografiar i interpretar diversos solos de dansa, com *Mallorca*, *Valenciana*, *Málaga*, *Fandango corralero* o *Molondrón*, que va estrenar el 1943 al Palau de la Música de Barcelona; també va crear la seva pròpia companyia de dansa, que va debutar al Teatre Calderón de Barcelona. El 1944 va ser coreògrafa del Teatre del Liceu de Barcelona i hi va muntar diversos ballets; el 1946 actuà a París i el 1947 es traslladà a Las Palmas, on va continuar la seva tasca de professora, ballarina i coreògrafa; des de la seva acadèmia de dansa va compaginar la labor docent amb el muntatge de ballets com *El amor brujo*, *El bolero* de Ravel o *Capricho español*. El 1986 va ser nomenada coordinadora del programa de dansa pel Congrés de Cultura Canari i col·laboradora de l'Institut de la Escuela de Folklore de Las Palmas i del Consejo Asesor de la Dirección General de Cultura, càrrecs que l'han dut a celebrar conferències per tot el món.

María Jesús Castro - Jaume Radigales

OBRES O. Teòr.: *La danza española*, Barcelona (1946).

BIBLIOGRAFIA A. Puig Claramunt (1977): *El arte del baile flamenco*, Barcelona; P. Llorens, X. Aviñoa, I. Rubio (1987): *Historia de la danza a Catalunya*, Barcelona; DEIF; GF1; GF2; DMEHA; HMCVB (VII 161).

Borrull Castelló, Miguel. Guitarrista (Castelló de la Plana 1866 - Barcelona 1926). Fundador d'una de les dinasties més importants del flamenc, pare de Julia, Lola, Miguel, Isabel i Concha i avi de Mercedes, de Trini Giménez Borrull i de Trini Borrull. De formació autodidacta, es va establir a Barcelona el 1901 i va estudiar amb Tárrega la pulsació i la tècnica clàssica, que va incorporar a la guitarra flamenca. Va formar un quadre flamenc amb les seves filles sota el nom de Groupe Borrull, del qual es conserven alguns enregistraments. Fou l'iniciador de l'escola catalana de guitarra flamenca i es va distingir per l'ús de la tècnica del polze junt amb el *rasgueo* sense sortir-se de l'acompanyament al *cante* i al *baile*. Va crear també un estil més intimista denominat *concertístic*, amb un encadenament de variacions o falsets a la manera clàssica sense perdre la puresa flamenca, que va transmetre a deixebles com el seu fill Miguel Borrull Giménez, Juan Ramón Bustamante, José Sirera Prats o Ramón Montoya. **María Jesús Castro**

BIBLIOGRAFIA A. Puig Claramunt (1977): *El arte del baile flamenco*,

Postal amb la família Borrull a finals dels anys deu. D'esquerra a dreta i de dalt a baix, Julia, Isabel i Concha, Miguel Borrull (pare) i Lola (Arxiu de Fina Mendoza Borrull).

co, Barcelona; E. Pujol (1978): *Tárrega: Ensayo biográfico*, A. Batista (1985): *Manual flamenco*, Madrid; M. Cano (1986): *La guitarra. Historia, estudios y aportaciones al arte flamenco*, Granada; DP; DEIF; GF1; GF2; DMEHA; HMCVB (VII 148, 159, 161).

Borrull Giménez, Concepción (Concha). *Bailaora* (Barcelona 1901-1983). Va fer l'aprenentatge amb la seva família, amb qui formà el quadre flamenc Los Borrull, amb el qual interpretava danses gitanes. Va debutar al Teatre El Dorado de Barcelona i va ballar al Teatre Romea i al Teatre de la Comedia de Madrid, al Gran Casino de Sant Sebastià, al Gran Casino de Santander i a l'Olympia de París, entre altres. Va treballar amb tota la família al Villa Rosa i als anys trenta va formar part del quadre flamenc de La Viña P. El 1933 va participar com a *bailaora* en l'espectacle de Lola Cabello al Teatre Barcelona interpretant unes *alegrías* amb l'acompanyament a la guitarra de Pepe Hurtado, i també va fer una gira pel País Valencià. A partir dels anys quaranta la seva plena dedicació pedagògica animà la creació d'una escola de

dansa que portava el seu nom al carrer Petritxol i també va impartir classes de ball clàssic espanyol en diferents acadèmies de l'àmbit català, com l'Acadèmia de Dansa de Consuelo Güell a Tarragona. El seu ball tenia un caràcter especial, del qual cal destacar *por alegrías*, ball que va innovar amb les castanyoles. La seva escola va passar a la *bailaora* Rosalía.

María Jesús Castro

BIBLIOGRAFIA A. Puig Claramunt (1977): *El arte del baile flamenco*, Barcelona; DEIF; GF1; GF2; DMEHA; HMCVB (VII 149, 151).

Borrull Giménez, Isabel. *Bailaora* (València, finals s. XIX - Barcelona?). Segona filla de Miguel Borrull Castelló, es va incorporar al quadre flamenc del Villa Rosa i va actuar amb la seva germana Julia sota el nom d'Hermanas Borrull al Salón Farrusini de Barcelona. Es va casar amb el guitarrista Baldomero Mendoza del Rio i, a la seva mort, amb Pedro Vargas «El Tóbaló», *bailaor* que va viure als anys grans del flamenc a la Barcelona d'abans de la guerra. Les seves tres filles es van dedicar a la dansa: Concha, al claqué; Pilar, al Liceu, va ballar amb Antonio el Bailarín i Rafael de Córdoba, i Fina, que va fer classes amb Vicente Escudero, va crear obres pròpies com el *zapateado* de Sarasate i unes *alegrías*. Totes tres juntes van fer *tournees* per tota la península, i van participar en espectacles com *Los Vieneses* al Teatro España i al Calderón, així com actuacions a la Scala de Berlín.

María Jesús Castro

BIBLIOGRAFIA A. Puig Claramunt (1977): *El arte del baile flamenco*, Barcelona; DEIF; GF1; GF2; DMEHA; HMCVB (VII 149).

Borrull Giménez, Julia. *Bailaora* (València, finals s. XIX - Barcelona?). Tercera filla de Miguel Borrull, va viure a Sevilla i Madrid i posteriorment es va instal·lar a Barcelona, on va actuar al Teatre Armau. Després de la mort del seu pare, als anys trenta va regentar el Villa Rosa. Famosa per la seva bellesa, el pintor Julio Romero de Torres la va retratar al seu quadre *Alegrías*. Representant del ball de dona de la Macarrona, el seu *baile* va destacar pel seu *braseo* i la seva raça gitana.

María Jesús Castro

BIBLIOGRAFIA A. Puig Claramunt (1977): *El arte del baile flamenco*, Barcelona; DEIF; GF1; GF2; DMEHA; HMCVB (VII 144, 149, 151).

Borrull Giménez, Miguel. Guitarrista (Madrid 1900 - Barcelona 1976). Fill de Miguel Borrull Castelló, va ser el continuador de l'escola guitarrística catalana. Establert des de la seva infància a Barcelona, va iniciar la seva formació en la guitarra al *tablaó* familiar Villa Rosa. A la mort del seu pare va obrir el *tablaó* Alhambra Borrull, on van actuar grans noms del *cante* i el *baile*. Als anys vint fou el primer guitarrista i director del quadre flamenc de La Bodega, i el 1927 va realitzar una gira per diverses ciutats de França i els Països Baixos amb Paco Aguilera, María Pantoja, Faico i El Niño de la Camisona, que acabà a París amb notable èxit. Als anys quaranta va esdevenir el director artístic i guitarrista de la seva filla Mercedes. Com a pedagog, va transmetre els seus coneixements a guitarristes com Andrés Batista, Paco Aguilera o Manuel Granados. Ha estat el

guitarrista acompanyant més notable de la seva època, en incorporar la seva empremta personal amb una estètica sobria i elegant. Es conserven nombrosos enregistraments acompanyant el *cante* de Manuel Torre, El Tenazas de Morón, El Cojo de Málaga, Jose Ruiz «Corruco», José Cepero, Manuel Vallejo, Pepe Torres o El Carbonerillo. Com a precursor de l'escola concertista, va ser un virtuós d'una netedat sorprenent amb una pulsació ràpida i segura que li va valer el sobrenom d'El Mago en incorporar els harmònics octavats i utilitzar tota la gamma de combinacions d'arpegis i el picat a gran velocitat.

María Jesús Castro

BIBLIOGRAFIA A. Puig Claramunt (1977): *El arte del baile flamenco*, Barcelona; A. Batista (1985): *Manual flamenco*, Madrid; M. Cano (1986): *La guitarra. Historia, estudios y aportaciones al arte flamenco*, Granada; DP; DEIF; GF1; GF2; DMEHA; HMCVB (VII 148-149, 154, 159-160).

Boscà i Llorens, Antoni. Constructor d'orgues (doc. 1728-1774), membre d'una família d'organers catalans d'origen valencià. Continuà, junt amb el seu germà Josep, la tasca iniciada pel pare, J. Boscà i Serinyena. Fou mestre organer de Santa Maria del Mar (1743) i Santa Maria del Pi (1745) de Barcelona. Construï els orgues de Sant Miquel de Barcelona (1728), Santa Maria de les Jonqueres (1731), Santa Maria de Mataró (1734-36), la col·legiata de Sant Feliu de Girona (1739), Santa Maria del Mar de Barcelona (1741), Santpedor (1741), Santa Maria de Montblanc (1750) i Bagà (1754). Bastí els orgues del monestir de Montserrat (1738), de Santa Maria del Pi (1741) i de la catedral de Barcelona (1774).

Anna Cazorra

BIBLIOGRAFIA F. Bonastre (1987): «Evolución del órgano español en el siglo XVIII a través de la obra de los organeros Boscà. *El órgano español. Actas del II Congreso Español de Órgano*, Madrid; DMEHA; HMCVB (II 132, 134).

Boscà i Llorens, Josep. Constructor d'orgues (doc. 1734-1764), germà d'Antoni Boscà i fill de Josep Boscà i Serinyena. L'any 1734 fou nomenat mestre organer de la catedral de Barcelona, succeint així en el càrrec al pare. Se li atribueix l'autoria dels orgues de Santa Maria d'Alguaire (1736), Alcover (1744), Talam (1748), Monistrol de Montserrat (1756) i els de la basílica de la Mercè (1757) i Santa Maria del Pi de Barcelona (1757).

Anna Cazorra

BIBLIOGRAFIA F. Bonastre (1987): «Evolución del órgano español en el siglo XVIII a través de la obra de los organeros Boscà», *El órgano español. Actas del II Congreso Español de Órgano*, Madrid; DMEHA; HMCVB (II 132, 134).

Bosch i Bernat de Verí, Jordi. Organer (Palma de Mallorca 1739 - Madrid 1801). Format en el si d'una família d'organers, nét de Jordi Bosch i Comes (mort el 1723), fill de Mateu Bosch i Salvà (1709-1751) i nebot de Pere Josep Bosch i Font (1714 - ca. 1792). Va construir els orgues de Binissalem, Felanitx i Manacor, i tingué entre els seus deixebles Gabriel Thomàs i Joan de Bono. Després va rebre l'ajut de la cort per

dijo una tarde (1957, C.), *Música infantil sobre temas tradicionales de la Navidad* (1966), *Dos villancicos* (1966, veu i grup instr.), *Misa simple* (1971), *Canções tradicionais infantiles* (1967), *Misa íntima* (1970), *Minuetto* (1987, orquestració obra homònima de Corelli); Orq.: *Elegía* (1958), *Introducción a América Nueva: Exaltación* (1976), *Presentación* (1979), *Concertino para violoncello y arcos* (1963), *Concierto para guitarra y orquesta* (1967).

BIBLIOGRAFIA *Catálogo de obras de la A.C.S.E.*, Madrid, 1987; T. Marco (1983): *Historia de la música española. Siglo xx*, Madrid; DMEHA; HMCVB (V 222, 238-239; VII 218).

Bufí Juan, Catalina. Docent, promotora i directora (Eivissa 1940). Alumna de Victori Planells Roig, Paquita Balanzat, Pepita Escandell i altres. Als catorze anys ja ensenyava música als infants veïns seus. El 1959 creà la seva escola de música i el 1979 promocionà la creació del Conservatori de Música d'Eivissa, del qual és la directora; el 1974 formà una coral que després fou la base del Cor del Conservatori d'Eivissa. Ha obtingut diversos guardons.

Joan Antoni Torres Planells

BIBLIOGRAFIA EEF.

Bulería, Manolo. Guitarrista (Puente Genil, Còrdova, ? - Barcelona ?). Cordovès instal·lat a Barcelona, va viure l'ambient flamenc dels anys vint i trenta del segle XX, i compartí escenari amb Pepita Sevilla, Miguel Borrull fill i altres. Guitarrista habitual del quadre flamenc del *café cantante* Villa Rosa, va formar part de l'espectacle *Tú gitano i yo gitana*, amb Guerrita, Pepita Sevilla i Miguel Borrull Giménez, així com de l'elenc que Miguel Borrull va formar per a la gira per França. Als anys quaranta va regentar el local La Feria juntament amb la cantant La Niña de Linares. Va enregistrar amb Pepita Sevilla uns *fandangos* i *media granadina*, i també amb els cantants Tomás de Antequera i Canalejas de Puerto Real. Guitarrista de l'escola antiga, el seu *toque* va ser respectuós amb els estils flamencs i va destacar per l'acompanyament dels estils lliures. **María Jesús Castro**

BIBLIOGRAFIA GF1; HMCVB (VII 149, 151, 159).

DISCOGRAFIA *Los ases del flamenco (vol. 3)*, (1968).

Burgès, Manuel. Compositor i director (Barcelona 1874-1945). Cursà els estudis a l'Escola Municipal de Música de Barcelona i al Conservatori de Colònia, on va assolir el doctorat en música. Va fundar l'Escola Musical Internacional de Barcelona i la Societat Barcelonesa de Concerts (1898), que tingué el suport de Grieg, Saint-Saëns, Massenet i Charpentier, amb qui mantingué correspondència. El seu poema *La vida en el campo* fou interpretat a Colònia, París, Milà, Londres, Amsterdam (dirigit per Panzner) i Bergen (Noruega).

Xosé Aviñoa

OBRES *La vida en el campo*, poema bucòlic (Ramon Masinfern, 1890); *Fiesta oriental* (dedicada a Grieg); *Una idea fija* (dedicada a D'Indy); *El vértigo* (dedicada a R. Strauss).

BIBLIOGRAFIA DEM; DMEHA; HMCVB (IV 30, 61, 213, 220).

Burrull III, Francesc. Compositor, arranador i pianista (Barcelona 1934). Cursà els estudis musicals al Conservatori del Liceu de Barcelona i a poc a poc derivà cap al jazz en coincidència amb Tete Montoliu, en els primers enregistraments del qual tocà el vibràfon. Al llarg de la seva carrera ha format part de diversos grups, com Catalonia Concerts Jazz, l'Orquesta Montoliu, Nits de Jazz Quintet, Swing X 5 i la Big Band del Sindicat de Músics, creada a Barcelona al voltant de 1980 i d'existència efímera. Ha tocat amb músics de prestigi internacional com Chet Baker i Sidney Bechet, i més recentment amb Paquito D'Rivera i Jean Luc Ponty, els establerts a Barcelona Errol Woiski i Peer Wyboris i amb el músic de la seva generació Josep Farreras. Durant molts anys ha actuat amb el seu propi grup i continua dedicat a la labor d'arranjador i músic d'acompanyament de nombrosos cantants, tant en les gravacions com en actuacions en directe. Ha estat director musical de la cantant de jazz Laura Simó, ha col·laborat amb Llach, Serrat i altres i ha gravat amb el cantautor Pere Tàpias els àlbums *Passeig del Carme* i *400 pendons*.

José Luis Alabarta Baviera

DISCOGRAFIA Francesc Burrull: *Recordando a Duke Ellington* (1974); *Blanc i negre* (1997); Catalonia Concerts Jazz: *Manuel de Falla Avui* (1976); La Voss del Trópico & Francesc Burrull: *Un poema de amor* (1999); Orquesta Montoliu: *Fantasia musical thailandesa* (1962), *Negro spirituals* (1971); Roda & Burrull: *Sinceritat...* (1995).

Buscarons i Pastells, Lluís. Intèrpret de flabiol i compositor popular de sardanes (Castelló d'Empúries, Alt Empordà, 1913 - Girona 1999). Nét i deixeble de l'Avi Rau, fou component de la cobla Els Rossinyolets. Esdevingué un virtuós flabiolaire, i formà part de nombroses cobles, entre altres l'Antiga Pep, la Girona i, des de 1956, Els Montgrins. L'any 1975 fundà la cobla Ciutat de Girona i en fou director i capdavanter fins al 1987. Fou també flautista i es destacà per una important tasca pedagògica a Girona i Castelló d'Empúries. És autor de prop de cent cinquanta sardanes i d'algunes obres per a cobla.

Concepció Ramió i Diumenge

OBRES Sdn.: *Recordant* (1943), *Encarna Gentil* (1952), *A la Núria dels ulls verds* (premi Sardana de l'Any 1977), *Et recordem Anna Maria* (1979); Sdn. obl. fb.: *L'Avi Rau* (1949), *Ocellets enjogassats* (1960); M. Cbl.: *Llegenda del Bruel de Pals* (suite, 1975).

BIBLIOGRAFIA E. Ripoll (1999): *Biografia del mestre Lluís Buscarons i Pastells*, Castelló d'Empúries; J. Torres (1999): «Lluís Buscarons, un músic exemplar», *Som*, 194; R. Roqué (1999) dins *Històries de les sardanes II*, Girona; RSV; HMCVB (VI 120, 149-151).

Bustamante (Julio Antonio Balanzá Cano). Cantant i compositor (València 1951). Llicenciat en Filosofia i amb estudis musicals cursats al Conservatori de València, ha desenvolupat una carrera musical llarga amb una obra no gaire abundant. Va entrar en la història del rock valencià poc abans de 1970 en formar part de conjunts d'escassa transcendència,

Cabello, Lola

Fragment final d'un Tiento de batalla, de 5è to de Joan Baptista Cabanilles, on s'aprecia la signatura de l'autor.

Foto: Biblioteca de Catalunya / R. Marco.

lenciana en substitució de Jeroni de la Torre i com a coadjutor de l'organista Andreu Peris. Al traspass d'aquest —març de 1666—, Cabanilles va ser nomenat organista principal de l'esmentada seu. Després de rebre, en el transcurs dels anys, els ordes menors, el sotsdiaconat i el diaconat, fou ordenat prevere el 22 de setembre de 1668. El 1675, i després de l'òbit del mestre de capella Gracián Babán, Cabanilles es féu càrrec de l'educació dels infants de cor amb l'obligació de dirigir la capella. Aquest càrrec de mestre de capella provisional durà fins al 1677, any en què Antoni Teodor Ortells va ser nomenat mestre de capella titular de la seu valenciana. El 1703 Jorge Rodríguez fou nomenat organista segon de la catedral de València, com a ajudant per suplir les absències i les malalties de Cabanilles. Així mateix, Rodríguez va poder tocar conjuntament amb Cabanilles els dos orgues de la catedral. El seu testament fou atorgat el 23 d'abril de 1712, sis dies abans que morís. La producció organística de Cabanilles és conceptualment com l'etapa zenital de la tradició musical hispànica de música per a orgue del període barroc. La forma que més conreà fou el *tiento*, al qual atorgà un nou impuls en emprar tota una sèrie de procediments tècnics —disminucions, dissonàncies, canvis rítmics, estructures contrastades— que el situaren dins l'estètica barroca de l'expressivitat. Dins de la gran quantitat de *tientos* de Cabanilles cal esmentar els *tientos de batalla*, *partidos*, *llenos*, *de falsas* i *de contras*. Els *versos* mostren el seu gran talent en l'art de la variació. Tot i que escadussera en comparació amb la producció de música per a orgue, no és gens menyspreable la seva producció de música vocal pel que fa a la concomitància amb l'estètica barroca del moment. L'obra religiosa en llatí està constituïda per tres composicions: una *Missa*, un *Beatus vir* i un *Magnificat*. Cal destacar el doble cor de la missa i el seu llenguatge musical, que articula, equilibradament, el contrapunt imitatiu, l'homofonia i el *concertato*. Les set obres en romanç són religioses i dedicades al Santíssim Sacrament. El villancet *Mortales que amáis* és potser un dels més coneguts, atès que el tema inicial de la tornada és similar al de l'inici de la *Passió segons sant*

Mateu de J. S. Bach. El barroc policoral l'esgrimeix, també, en alguns dels seus villancets, entre els quals cal destacar el que duu per incipit *¡Ah de la región celeste!*, en què les tretze veus, dos instruments i acompanyament que el componen es distribueixen en cinc cors; el discurs musical de l'obra palesa el contrast *solo-tutti* ensem que el llenguatge contrapuntístic.

Jordi Rifé i Santaló

OBRES Org.: uns 230 *tientos*; uns 93 *versos*; 52 *himnos*; obres vàries: *diferencias*, *gallardas*, *pasacalles*, *tocatas*, *xácara*, *correnta*, *paseos*; V.: *Missa* a 6 v. i bc., *Beatus vir* a 12 v., *Magnificat* a 12 v.; Villancets i gèneres en romanç: *El galán que ronda las calles* 2 v. i acomp., *Mi esposo asesta sus flechas* 11 v. i acomp., *Mortales que amáis*, 4 v. i acomp., *¡Ah de la región celeste!*, 13 v., 2 inst. i acomp.

BIBLIOGRAFIA H. Anglès (1927, 1933, 1936, 1956): *Iohannis Cabanilles. Opera omnia*, vol. I-IV, Barcelona; G. Frotscher (1936): *Geschichte des Orgel-Spiels und der Orgel Komposition*, Berlín; H. Anglès (1962): «Síntesis biográfica y bibliográfica de Cabanilles», *Anuario Musical*, XVII, Barcelona; DDAA (1981): *Joan Baptista Cabanilles. Músico valenciano universal*, València; DDAA (1994): *Tiento a Cabanilles*, Simposio Internacional: Ponencias y Comunicaciones, València; DMEHA; HMCVB (II 20, 37, 48, 66, 73-74, 83, 118-120, 123, 149, 191, 194-195, 249; V 139, 148, 157; VIII 85, 99).

Cabello, Lola. *Cantaora i cancionista* (Màlaga 1905 - Castelló? 1942), germana de La Trinitaria, va debutar el 1920 a Barcelona acompanyada pel guitarrista El Rejón i va actuar al programa de varietats de Ràdio Barcelona. Va intervenir en nombrosos espectacles de l'època, com *La copla andaluza* amb Pepe Marchena i altres amb La Niña de los Peines i Carmen Romero. Anomenada «La Flamenca Aristòcrata», va crear l'espectacle *Espectáculos modernos Lola Cabello*, on interpretava gravacions seves com *Querer flamenco*, *Cantos de España* i els *cantes flamencs* amb la guitarra de Pepe Hurtado de La Rosa, *fandanguillos* i *media granadina*. *Cantaora* de l'òpera flamenca, va enregistrar nombrosos discos amb *fandanguillos* i *fandangos* juntament amb el *cantaor* Canalejas de Puerto Real, Manolo Caracol, La Niña de los Peines, Pepita Sevilla i el Cojo de Huelva, així com cançó espanyola i pasdobles amb l'orquestra del mestre V. Fornes. **María Jesús Castro**

BIBLIOGRAFIA GF1; DEIF; HMCVB (IV 131; VII 151, 155).

DISCOGRAFIA *Con el pelo suelto* (1930), *Que tajá, Tu y yo*, *La Rosa*, *Mi pasodoble* (1930?), *Del Perchel al Plata* (1951), *Yo sin ti* (1951), *Gitana María* (1951).

Cabero i Pueyo, Elisenda. Mezzosoprano (Barcelona 1961), filla de Manuel Cabero i Venedas i germana dels Cabero i Pueyo. Obtingué el títol de cant al Conservatori Municipal de Barcelona i el de logopèdia a l'Hospital de la Santa Creu i va completar la seva formació amb M. Dolors Rossich i M. Jesús Crespo (piano), M. Pueyo, J. Artyz, E. Tarrés, P. Schilhawsky, M. Zanetti i V. dels Àngels (cant). Ha exercit de professora de cant als conservatoris de Terrassa, Igualada i Sabadell, i ha impartit cursos d'educació vocal a l'Agrupació

Calendario Musical

«Paraules d'amor»— a nivell de prestigi popular no siguin tan nombrosos com els dels altres cantants esmentats, però en canvi la perseverança en una manera d'interpretar les cançons, acurada, elegant, sense estridències, li ha atorgat amb el pas del temps una certa fama de cantant familiar, al qual es coneix des de sempre, i per la qual cosa és molt apreciat especialment a Catalunya, on ha seguit actuant fins a l'arribada del nou mil·lenni, encara que en les darreres dècades ho feia cada vegada més esporàdicament. Les seves gravacions s'han anat reeditant de tant en tant. **José Luis Alabarta Baviera**

BIBLIOGRAFIA HMCVB (VII 52).

DISCOGRAFIA *De tot cor* (1995), *Denia* (1999), *Rosó* (1999), *Catalunya endavant* (1999), *Grandes éxitos de siempre* (2000), *Volver a empezar* (2000), *Déu beneeixi Catalunya* (2001).

Calendario Musical. Opuscle de mida quart publicat a Barcelona per primera vegada l'any 1859. Comprenia una taula que dia a dia detallava les efemèrides musicals d'àmbit internacional (naixement o mort de grans artistes, estrenes rellevants). També incloïa articles de temàtica musical (monografies d'institucions, artistes, obres) i música impresa.

Montserrat Comellas i Bari

BIBLIOGRAFIA HMCVB (III 30).

Càlic. Grup de cançó fundat el 1981 a l'Alguer amb l'objectiu d'estudiar i divulgar la música tradicional d'aquesta ciutat catalanoparlant de Sardenya. Les seves composicions s'han difós a través dels circuits internacionals de la música ètnica.

Xevi Planas

BIBLIOGRAFIA HMCVB (VII 44).

DISCOGRAFIA *Carrer del mar* (1984), *Terres de mar* (1995), *At-tinde* (1998), *La cançó catalana a Sardenya* (2001).

Califa, El (Julián Navarro). Guitarrista (Puente Genil, Còrdova, 1961). Instal·lat de petit a Barcelona, ha dut a terme la seva carrera artística a Catalunya com a guitarrista d'acompanyament i ha format part del grup Fuerza Gitana. Ha acompanyat Ginesa Ortega i Miguel Poveda, entre altres.

Maria Jesús Castro

BIBLIOGRAFIA DEIF; HMCVB (VII 160).

DISCOGRAFIA *Viento del Este* (1995).

Callao de Sánchez Parra, Concepció. Contralt (Barcelona 1895?-1959). Inicià la seva formació musical amb el seu pare i després l'amplià a l'Escola Municipal de Música de Barcelona. Debutà amb setze anys a la mateixa ciutat i després actuà a València. Es presentà successivament al Gran Teatre del Liceu i al Teatro Real de Madrid, i el 1921 intervingué en la primera audició catalana de la *Passió segons sant Mateu* de J. S. Bach amb l'Orfeó Català. Estrenà diverses obres d'autors catalans, com *La Morisca* de Jaume Pahissa (1919) o *El giravolt de maig* d'Eduard Toldrà (1928), estrenada al Palau de la Música i que també cantà deu anys més tard al Liceu. El 1932 el mateix Manuel de Falla la dirigí en la interpretació d'*El amor brujo* al Palau de la Música Catalana. El seu repertori inclogué

igualmente òperes de Donizetti, Bizet (especialment *Carmen*) i Wagner. La temporada 1945-1946 intervingué en els concerts quaresmals del Liceu. Exercí la docència fins a la seva mort.

Jaume Radigales

BIBLIOGRAFIA MdS; DMEHA; HMCVB (IV 75, 78, 110, 119, 124, 126, 137, 142, 160, 226; V 67).

Callao i Oliva, Francesca. Soprano (Esparreguera, Baix Llobregat, 1934 - Barcelona 1981). Estudià cant al Conservatori de Música del Liceu, on fou deixeble de Conxita Badia. El 1956 debutà amb *La favorita* al Gran Teatre del Liceu i hi cantà fins al 1964. Es destacà especialment en el repertori operístic de la segona meitat del segle XVIII. Actuà com a liedrista arreu de l'Estat espanyol, Europa i el nord d'Àfrica. Els anys 1976 i 1977 cantà les cançons de Pau Casals en els concerts d'homenatge al músic. Participà en alguns enregistraments discogràfics. **Jaume Radigales**

BIBLIOGRAFIA HMCVB (V 34).

Lluís Callejo, fundador de Phonos, manipulant els instruments en el seu estudi de Vallvidrera (Arxiu de l'Associació Catalana de Compositors).

Foto: Pau Barceló.

Callejo i Creus, Lluís. Compositor i enginyer (Vilafraça del Penedès 1930 - Barcelona 1987). De formació musical autodidacta, als divuit anys començà a dirigir corals alhora que cursava els estudis d'enginyeria industrial. El 1955 deixà les activitats musicals i no les repregué fins al 1968, any en què va conèixer Mestres Quadreny, que esdevingué el seu mestre en el camp de la música contemporània. Fou membre fundador del Laboratori Phonos el 1975, on dissenyà i construï instruments electrònics per a la producció de so. Fou professor de teoria de la informació i de dinàmica de sistemes a les universitats Autònoma i Politècnica de Barcelona. Des del 1979 investigà al Laboratori Phonos sobre generació digital de sons i composició assistida per ordinador. Al mateix centre impartí classes d'informàtica musical des del 1982. El 1982 i el 1984 assistí a les conferències internacionals de Mú-

Música amb el seu pare Joaquim i amb Ricard Viñes. Treballà amb Eduard Toldrà en l'estrena del *Concert en do menor* (1944) i del *Concert ibèric* (1950) de Blancafort. El 1955 va fundar el premi d'interpretació Maria Canals i el 1959 va instituir l'escola Ars Nova, que ha comptat amb excel·lents professors i distingits alumnes. Va exercir una notable influència pedagògica a l'Argentina i a l'Uruguai. Va publicar unes memòries titulades *Una vida dins la música* (1969) i, amb el seu espòs Rossend Llates, *Beethoven* (1970). El 1982 fou condecorada amb la Médaille de Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres. **Xosé Aviñoa**

BIBLIOGRAFIA DMEHA; HMCVB (IV 39; V 29, 48, 194).

Candi i Casanovas, Càndid. Compositor, mestre de capella i organista. (Castelló d'Empúries, Alt Empordà, 1844 - Barcelona 1911). Inicià els estudis musicals a Castelló d'Empúries amb J. Anglada i B. Frigola. El 1859 marxà a Barcelona, on estudià amb Bernat C. Puig, a qui suplí com a organista a la Mercè, i des de 1864 serví com a organista a l'església dels Sants Just i Pastor. Des de 1872 fou mestre i organista al monestir de Santa Clara i també a la parròquia de Sant Jaume. Fou mestre honorari de la Societat de Concerts de Barcelona, soci honorari de l'Associació Musical de Barcelona i compositor molt apreciat per l'àmplia divulgació de les seves composicions religioses i profanes, cas de *La barretina* (1880), sobre text de Verdaguer, que es difongué en el moviment coral de l'època. Col·laborà amb Francesc P. Briz en l'harmonització de les seves *Cançons de la terra*. Amic de Verdaguer, posà música al seu himne de les festes del mil·lenari de la Verge de Montserrat i treballà amb ell en l'edició dels populars *Càntics religiosos pel poble*. A més a més d'una abundosa producció religiosa, en el seu catàleg hi ha música simfònica, música de cambra, obres per a piano, sardanes i obres per a cant i piano. Algunes cançons de Candi foren utilitzades per Jules Massenet. **Francesc Cortès i Mir**

BIBLIOGRAFIA DBP; AP; RM; RSV; DMEHA; HMCVB (III 15, 20, 121, 171, 174, 204, 207, 225-226, 231, 236; IV 179, 199; VI 18-20, 144).

Canela, Maria. Pianista (Asunción, Paraguai, ?). Va estudiar a l'Escola Municipal de Música de Barcelona i el 1941 va aconseguir una beca per perfeccionar estudis a Potsdam (Alemanya) amb Winfred Wolf. Va actuar als festivals de música espanyola de Bad-Elster i va tocar sovint a Ràdio Berlín. Amb l'Agrupació de Cambra de Barcelona, de la qual fou membre fundadora, va fer diverses gires per Espanya i concerts amb orquestres dirigides per Hugo Balzer, Joan Lamote de Grignon, Joan Pich Santasusana, Napoleone Annovazzi i Arthur Honegger, el *Concertino* del qual estrenà a Espanya el 1950 sota la seva direcció. Fou professora del Conservatori del Liceu. **Xosé Aviñoa**

BIBLIOGRAFIA HMCVB (IV 81; V 15, 50, 58).

Canela Mir, Carme. Vocalista (Barcelona 1962). Cantant de jazz amb gran facilitat per interpretar en anglès i portuguès, el 1984 formà part del grup Take Five, que oferia un repertori d'estàndards jazzístics i cançons brasileres. Després estigué en grups com l'Albert Guinovart Ensemble, amb el qual publicà

l'àlbum *Austràlia*, i el septet de Max Sunyer, per realitzar un interessant treball, *Nòmades*, i altres grups, quasi sempre acompanyada pel bateria David Xirgu. Ha dut a terme la seva carrera com a solista participant en diversos festivals arreu d'Espanya però no s'ha prodigat en gravacions, excepte en el seu treball més important, *Introducing... Carme Canela*. D'altra banda, ha treballat en col·laboració amb una llarga llista de músics i conjunts, entre els quals Lluís Vidal, Perico Sambeat, la Sedavi Jazz Band, amb què participà en l'enregistrament del disc *De sentir latino*, i el grup de Joan Monné, amb qui també gravà un àlbum, *Son song*. **José Luis Alabarta Baviera**

BIBLIOGRAFIA HMCVB (VII 107, 109).

DISCOGRAFIA Carme Canela: *Introducing... Carme Canela & Trio* (1998); *Cravo e canela* (1999); Guinovart Ensemble + Carme Canela: *Austràlia* (1999).

Cañellas i Jaume, Pere Josep. Prevere i compositor (Calvià, Mallorca Occidental, 1845 - Ciutat de Mallorca 1922). Alumne de M. Tortell, l'any 1870 fou nomenat professor de solfeig del Conservatori Balear. Des de 1865 i fins a la seva mort exercí el càrrec d'organista de la parròquia de Sant Jaume de Palma. **Joan Parets**

OBRES P.: *Misa a dos tenores y bajo con acompañamiento de quinteto de cuerda, piano y harmonium* (1855), *Motete en honor a San Alonso Rodríguez* (1888), *Lo que diu una cançó* (1893), *Pare nostro* (1917).

BIBLIOGRAFIA DDAA (1986): *Pere Josep Cañellas i Jaume. 1845-1922. Músic de Calvià*, Calvià; B. Pallicer, J. Pons (2000): *Vida i obra del compositor mossèn Pere Josep Cañellas*, Calvià; *X Nit Bialenca. Homenatge al compositor Mn. Pere Josep Canyelles*, Mallorca (2000), CD; PEM; HMCVB (III 250-251; IV 207, 250).

Cañizares Lara, Juan Manuel. Guitarrista (Sabadell 1966). Va estudiar de petit amb el seu germà Rafael i després va estudiar guitarra clàssica als conservatoris de Sabadell i Terrassa. Va debutar a les penyes de Sabadell i al Teatro Chino de Manolita Chen, on va acompanyar el *cantaor* de Màlaga Emi Bonilla. A començaments dels anys vuitanta va treballar al *tabla* Los Tarantos i el 1983 va enregistrar el seu primer disc amb el *cantaor* Manuel Genera. Després d'una estada breu a Madrid, a mitjan anys vuitanta va treballar amb El Último de la Fila i el 1989 va formar part del trio de guitarres que Paco de Lucía va formar amb José María Bandera per recórrer tot el món durant tres anys. Després de treballar amb el grup de Rosario, el 1995 va tornar a col·laborar en un grup format per Paco de Lucía amb el saxofonista Jorge Pardo, el percussionista Rubem Dantas, el *bailaor* Joaquín Grilo, el guitarrista Ramón de Algeciras i el *cantaor* Pepe de Lucía. Durant els anys noranta va participar en el Festival de Guitarra de Córdoba de la Biennal de Sevilla de 1994 i en festivals internacionals de guitarra a Còrsega, Santorini (Grècia), Roma i París. Després de les seves múltiples col·laboracions, va crear el seu propi grup amb el seu germà Rafael, el baixista Cucurella i el flautista Domingo Patricio. El 1997 va enregistrar el seu primer disc en solitari, *Noches de imán y luna*. **María Jesús Castro**

Cervera i Millet, Marçal

opuscle; I. Padrosa (1990): *La Principal de Peralada*, Peralada; RSV; HMCVB (VI 143).

Cervera i Millet, Marçal. Violoncel·lista (Santiago de Cuba 1928). Nascut en una família de músics, va estudiar a Barcelona amb el seu pare, Ernest Cervera, tècnica i harmonia, amb Lluís Millet Farga, violoncel, i amb J. Massià, música de cambra. Va prosseguir els estudis a Itàlia amb G. Cassadó i a París amb Paul Tortelier. Ha estat membre del Collegium Musicum de Zuric sota la direcció de Paul Sacher i del Musikkollegium de Winterthur. També ha estat violoncel solista de l'Orchestre de Chambre de Lausanne i de l'Orquestra del Festival de Lucerna. En aquestes formacions ha tocat sota la direcció de mestres com Ansermet, Keilberth, Jochum, Giulini i Karajan, entre altres, i des de 1963 està dedicat exclusivament a la carrera concertística com a solista en diferents formacions de música de cambra. En la seva discografia destaca la gravació de les sonates de Bach amb el clavecinista Rafael Puyana. Ha estat membre de diversos jurats internacionals en concursos com el de Ginebra o el Gaspar Cassadó a Florència. Paral·lelament a la seva activitat concertística, ha estat professor del Conservatori de Lausana, de la Staatliche Hochschule für Musik de Friburg i de cursos internacionals a Santiago de Compostel·la, Montreux i Annecy, i de postgraduats a l'Escola Luthier de Barcelona. **Mònica Pagès**

BIBLIOGRAFIA HMCVB (V 58, 147).

Cervera i Millet, Montserrat. Violinista (Santiago de Cuba 1927). Estudià amb Joan Massià i posteriorment amplia estudis amb Remy Principe a Roma, així com amb Georges Enesco a l'Academia Chigiana de Siena. Fou una de les fundadores el 1952 del grup I Musici, i el 1963 juntament amb el seu germà Marçal formà el Quartet Brahms de Roma. També ha format part del Quartet Carminelli i del Quintet Boccherini. Ha ofert actuacions per nombroses ciutats d'Europa i Amèrica, tasca que ha compaginat amb la dedicació pedagògica al Conservatori de Santa Cecília de Roma.

Jaume Carbonell i Guberna

Montserrat Cervera
en un retrat de 1969
(Biblioteca
de l'Orfeó Català).
Reproducció: Josep Parer.

Cerverí de Girona (Guillem de Cervera). Trobador (doc. entre 1259 i 1285). Natural de Cervera de la Segarra i fill de família humil, treballà a sou per a nobles i grans senyors de la segona meitat del segle XIII, entre els quals destaquen el rei Jaume I, el seu fill Pere el Gran i el vescomte Ramon Folc V de Cardona. El rei Jaume li concedí unes terres a Santa Seglina (diòcesi de Girona) en reconeixement de la seva vàlua poètica, raó per la qual incorporà al seu nom el topònim *de Girona*, tot mantenint el gentilici *Cerverí* que l'identifica com a natural de Cervera. Se sap que el 1269 viatjà amb l'infant Pere a la cort d'Alfons el Savi de Castella, on va compondre la *Cançó de Madonna Santa Maria*, en la qual es refereix al rei castellà com a autor de les *Cantigas*. És el trobador amb més quantitat d'obra poètica conservada: més de cent vint poesies. Aquestes composicions ens han arribat sense música i tracten temes molt diversos, que van des de l'amor fins a la política o la religió, i inclouen nombroses referències a fets històrics i a personatges de l'època així com reflexions morals, jocs enginyosos o divertiments humorístics. **Jordi Ballester**

BIBLIOGRAFIA M. de Riquer (1975): *Los trovadores*, Barcelona; HMCVB (I 45, 53, 58-62, 65).

Cerveró Beta, Joan. Compositor, director i percussionista (Manises, Horta, 1961). Va estudiar percussió i direcció d'orquestra als conservatoris de València, Madrid i Liceu de Barcelona. Des de 1983 és professor de percussió al Conservatori de València. És una de les personalitats valencianes més actives en l'àmbit de la música contemporània: el 1994 va ser nomenat titular del Grup Instrumental de València, especialitzat en música del segle XX i amb el qual ha actuat a Europa i Hispanoamèrica. Des de 1996 és director artístic del Festival ENSEMS. La seva trajectòria creativa comença amb una gran influència del minimalisme (deguda al seu pas pel Grup Actum) i, després, apareix marcada per una clara dedicació a la música per a l'escena (teatre i dansa), camp en què ha obtingut diversos premis nacionals. També ha treballat en l'entorn de la instal·lació sonora. **Vicent Galbis López**

OBRES M. de C.: *Gedanke*, s., ob., perc. (1986); M. per a conjunt instrumental: *Viredis* (1989), *Ariadna solitud* (1999).

BIBLIOGRAFIA JR; DMEHA; HMCVB (V 236, 245).

Chana, La (Antonia Santiago Amador). *Bailaora* (Barcelona 1946), neboda del guitarrista El Chano, va aprendre a ballar a les reunions familiars. Des de petita va treballar a la Costa Brava i a locals barcelonins amb l'acompanyament del seu oncle. La seva trajectòria artística es va desenvolupar a Madrid, des que va debutar al *tablaó* Los Tarantos a finals dels anys seixanta, i va formar el seu propi quadre flamenc.

María Jesús Castro

BIBLIOGRAFIA A. Puig Claramunt (1977): *El arte del baile flamenco*, Barcelona; DEIF; GF2; HMCVB (VII 152).

FILMOGRAFIA *Esta noche es fiesta*.

Chapí Lorente, Ruperto. Compositor (Villena, Alt Vinalopó, 1851 - Madrid 1909). Format de ben petit en el con-

Chassaigne Frères

Cristóbal Halffter (1994) per *Tenebrae* per a orgue sol o el Joaquín Turina (1995) per *Double variations* per a orquestra. És un compositor de personalitat definida que sap impregnar-se de les tendències actuals i transformar-les en un llenguatge propi amb l'ajut de la seva gran capacitat de treball. **Xosé Aviñoa**

OBRES P.: *Divert-i-ments* (1987), *Fulls d'àlbum per a Clara* (1999); M. de C.: *Seqüències*, per a p. a 4 mans (1986), *Mutació*, per a fl., ob. i fag. (1987), *Distorted image*, per a cello. i cb. (1992), *String Quartet* (1992), *Divertimento*, per a 8 cello. (1993), *Piano quartet*, per a cc. i p. (1998), *Quasi una fantasia*, per a fl. i p. (2000); Orq.: *Oleo* (1989), *Cantata*, per a t., cor mixt i orq. (1990), *Effigies* (1991), *Double concerto*, per a ob., arpa i orq. (1993), *Double Variations* (1994), *Cello concerto* (1995), *Piano concerto* (1995), *Sax concerto* (1997); O. Lit.: «Tomás Marco: anàlisi del lenguaje empleado en las sinfonías 4 y 5», *Nassarre*, X (1994); «Vanguardia y lenguaje personalizado: Ramón Barce, anàlisi de "Canadá trio" y "Sinfonía nº 3"», *Anuario Musical*, 52 (1997); *Joan Guinjoan*, Barcelona (1999).

BIBLIOGRAFIA DMEHA; HMCVB (V 224, 234).

Chassaigne Frères. Fàbrica de pianos fundada el 1864 a Barcelona per François Chassaigne, compositor francès (1850) i autor de nombroses obres líriques menors. Fou animada pels seus dos fills Camil i Ferran Chassaigne Raynaud, moment en què adoptà el cèlebre nom. Fins al 1961 va mantenir un alt nivell de qualitat, sobretot en els pianos verticals, de sonoritat vellutada i ornamentació modernista, i fou una de les firmes de major relleu dels anys de canvi de segle, fins al punt que era un senyal de distinció entre la burgesia catalana. Bona part dels bons afinadors barcelonins, com Aymerich i Audenis, es van formar als seus tallers. Els dos germans eren músics de gust refinat que intervingueren discretament en els actes de l'Associació Musical de Barcelona, que celebrà les seves primeres activitats a la seva botiga; Ferran fou president de la Cambra Sindical de Fabricants d'Instrumentos de Música i publicà a *Hojas Selectas* una breu monografia sobre el piano. **Xosé Aviñoa**

BIBLIOGRAFIA RMC (1936), p. 263-264; DMEHA; HMCVB (III 123-124); IV 23).

Chicuelo (Juan Gómez Gorjón). Guitarrista i compositor (Barcelona 1968). Va iniciar estudis de guitarra als dotze anys a les penyes flamenques i va fer classes amb Manolo Sanlúcar i Isidro Muñoz. El 1989 va participar en els cursos impartits per Sabicas i Manolo Sanlúcar al Primer Seminari Internacional de Flamenc Carmen Amaya, organitzat pel Taller de Músics a Begur. Des de llavors, la seva trajectòria artística es va decantar per la guitarra acompanyant, i ha realitzat nombroses gravacions discogràfiques amb Tomatito, Ginesa Ortega, Miguel Poveda, Duquende i Mayte Martín. Com a director musical ha treballat en la producció dels discos dels *cantaors* Ginesa Ortega i Miguel Poveda i en la companyia japonesa Shohi-Kojima. Com a guitarrista acompanyat al ball, ha col·laborat amb les companyies de dansa flamenca d'Antonio Canales i Joaquín Cortés, i és fundador de Cambalache, grup amb el qual vol donar a conèixer les seves pròpies composicions. És component

del grup Guitarras Mestizas, format per Max Sunyer, Santi Picó, Joan Vinyals i David Palau. Va participar en el XII Festival de Guitarra de Barcelona l'any 2001, on va presentar el seu primer treball com a solista, *Cómplices* (2000). **María Jesús Castro**

BIBLIOGRAFIA «Flamencs, cantando en territorio prohibido», dins *Tierra. El planeta musical*, 5, Barcelona (1998), p. 64-69; GF2; HMCVB (VII 156, 160, 166).

DISCOGRAFIA *Muy frágil* (1994), *Guitarras mestizas* (2000), *Cómplices* (2000), *Zaguán* (2001).

Chufa, El (Juan Fenollosa Nicolás). Guitarrista (València 1930-2000). Fill de Juan Fenollosa, en va heretar l'escola guitarrística flamenca i va estudiar guitarra clàssica amb Patricio Galindo. Amb vint anys va treballar a Madrid amb *cantaors* com Antonio Mairena, Bernardo «El de los Lobitos», José Cepero, Rafael Romero «El Gallina» i Antonio «El Chaqueta». Va actuar a París amb la companyia de Carmen Amaya, l'any 1958 va viatjar a Cuba com a guitarrista acompanyant i durant els anys seixanta va formar parella amb la *bailaora* Angelita Artero en diferents països europeus. El 1997 va participar en el festival de Flamencs Valencians al Palau de la Música de València. Ha enregistrat amb els *cantaors* Canalejas de Jerez, Pepe Córdoba, Pedro de Linares i Antonio El Camborio. En la seva faceta pedagògica va treballar de professor de guitarra flamenca a la seva escola, i al Conservatori de València com a guitarrista acompanyant de dansa espanyola. **María Jesús Castro**

BIBLIOGRAFIA HMCVB (VII 160, 166-168).

Chuliá Hernández, Salvador. Compositor, pedagog i director (Catarroja, Horta, 1944). Es va formar als conservatoris superiors de València i Múrcia, on es va titular en saxòfon, composició i direcció d'orquestra. Ha dirigit destacades bandes i orquestres. És professor d'harmonia i director del Conservatori Municipal de Música José Iturbi de València i president dels Compositors Simfònics de la Comunitat Valenciana (COSICO-VA). **Vicent Galbis López**

BIBLIOGRAFIA DMEHA; HMCVB (V 238).

Chunga, La (Micaela Flores Amaya). *Bailaora* (Marsella, Provença, 1938). Instal·lada a Barcelona, va debutar als vuit anys. De formació autodidacta, va ser orientada pel pintor Francisco Rebés, el qual la va iniciar en el món artístic com a gran aficionada a la pintura naïf. Vinculada a l'ambient flamenca de la Barcelona de la postguerra, va actuar als locals nocturns i *colmaos* d'ambient andalús barcelonins, així com a *tablaos* de la Costa Brava; després d'actuar al *tablaó* de Pastora Imperio a Palamós el 1956, se'n va anar a Madrid a treballar al *tablaó* El Duende i a El Corral de la Morería, des d'on va viatjar a Amèrica del Nord i va participar en pel·lícules i en programes de televisió. Seguidament es va traslladar a Mèxic, i el 1958 va tornar a Barcelona, on va ballar al Teatre del Liceu en un homenatge al coreògraf marquès de Cubas. Després va iniciar gires per Europa, Estats Units, Mèxic, Cuba, Veneçuela, Argentina i Xile, i el 1961 va presentar el seu espectacle *Chunga Carrusel*, amb el qual va debutar al Teatre Victòria de Bar-

celona amb El Chaleco, Ramón Vélez, Juan El Pelao, Pepín Cabrales, Manolo Sisón i Paquito Izquierdo. El 1969 va presentar al Teatre Windsor de Barcelona el seu nou espectacle amb El Perlo de Triana, Tomás de Madrid i Faiquillo; el 1971 va inaugurar el *tablaó* El Cordobés de Barcelona, i des de llavors es va instal·lar a Madrid, on treballà al *tablaó* Café de Chinitas. La seva germana **Lorenza Flores Amaya**, coneguda com La Chunguita, va néixer a Barcelona el 1943 i la seva carrera professional està lligada a l'ambient flamenc madrileny.

María Jesús Castro

BIBLIOGRAFIA A. Puig Claramunt (1977): *El arte del baile flamenco*, Barcelona; DEIF; GF2; DMEHA; HMCVB (VII 152-153, 169).

Ciervo, Jayme de. Tòdic (segle XVII). Noble d'origen flamenc, residia a Mallorca a mitjan segle XVII, on mantenia un cercle acadèmic que cultivava la interpretació i la composició. De les activitats d'aquesta tertúlia procedeixen tres petits tractats de teoria musical sobre l'ús de les dissonàncies en la composició: *Falsas practicables para Músicos compuestas en música y explicadas por Jayme de Ciervo Cavallero Flamengo, y dedicadas a sus amigos (Musicae Amatorib[us] en Mallorca Año 1651; Reglas de Música Práctica, i Contrapuntos dobles.* Es conserven a la Real Academia de la Historia (Madrid).

María Sanhuesa Fonseca

BIBLIOGRAFIA J. M. Bover (1868): *Biblioteca de escritores balears, vol. I*, Palma; M. Sanhuesa (1996): «El tratado *Falsas practicables para músicos* de Jayme de Ciervo», *Revista de Musicología*, XIX; M. Sanhuesa (1998): «Reglas de música práctica y contrapuntos dobles...», *Revista de Musicología*, XXI; M. Sanhuesa (1998): *Educación, pensamiento y teoría de la música en la España del siglo xvii*, Universitat d'Oviedo; DMEHA.

Círculo Mallorquín. Societat recreativa fundada a Palma el 1851 per fusió del Casino Balear (1840) i del Liceu Mallorquí (1849). Fou un símbol del nou ambient burgès de tot Europa des de la segona meitat del segle XIX. L'any 1886 es creà la secció de música, amb l'orquestra filharmònica. S'organitzaren temporades d'òpera i sarsuela (1855-1860). La seva decadència comença a les dècades de 1950 i 1960. **Joan Parets**

BIBLIOGRAFIA J. Sanmartín (1951): *Los cien años del Círculo Mallorquín*, Palma; HMCVB (IV 101).

Cirera, Tomàs. Compositor i mestre de capella (segle XVII). De biografia poc coneguda, el 1626 va ser un dels testimonis del testament del compositor Joan Pau Pujol a Barcelona i va adquirir en subhasta alguns dels seus papers. El 1628, ordenat de diaca, guanyà les oposicions a mestre de capella de Sants Just i Pastor de Barcelona i el 1630 guanyà la de la catedral de Girona, on, el 1636, rebé una amonestació del capítol per la deixadesa de les seves obligacions envers els infants de cor. Fou substituït en el càrrec el 1642 per Jaume Vidal i tres anys més tard s'adquiriren les obres del període gironí per vint lliures. La Biblioteca de Catalunya conserva les seves tres úniques obres religioses en romanc. **Jordi Rifé i Santaló**

OBRES Tonada: *¿Qué vienes de ver, Teresa?*, a 8 v. (1634); Villancets: *¿A qué nos conbidas, Bras?*, a 8 v., *Tenet a la justicia*, a 8 v.

BIBLIOGRAFIA F. Civil (1960): «La música en la catedral de Gerona durante el siglo xvii», *Anuario Musical*, XV, Barcelona; «La capilla de música de la catedral de Gerona (siglo xviii)», *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, Girona (1968-1969); «Compositores y organistas gerundenses en el siglo xvii», *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, Girona (1971-1973); J. Pavia (1986): *La música a la catedral de Barcelona durant el segle xvii*, Barcelona; *La música a la parròquia de Sant Just i Pastor de Barcelona durant el segle xvii*, Barcelona (1993); DMEHA; HMCVB (II 35, 60-61).

Retrat de Juan Eduardo Cirlot, dedicat a Leopoldo María Panero (Arxiu de Juan Manuel Bonet).

Reproducció: Josep Parer.

Cirlot Laporta, Juan Eduardo. Poeta, escriptor i compositor (Barcelona 1916-1973). Es va formar al col·legi Loreto i als jesuïtes de Casp, i va iniciar-se en la música a l'Acadèmia Ardèvol; el 1937 fou cridat a files per l'exèrcit republicà i després per l'exèrcit nacional, que el traslladà a Saragossa, on entrà en contacte amb els intel·lectuals d'aquella ciutat, entre ells Alfonso Buñuel, amb qui traduí poemes d'Eduard, Breton i Artaud. De retorn a Barcelona el 1943 treballà a la banca per sobreviure de la penúria provocada per la guerra i començà a publicar a *Entregas de Poesía*. També es dedicà a la composició escrivint un *Preludio* i un *Himno*. El 1947 es casà, entrà a treballar a l'editorial Argos i escriví la *Suite atonal* i *Un poema de Rilke*. L'any següent conegué A. Tàpies, M. Cuixart, J. Ponç, J. J. Tharrats, J. Brossa i A. Puig, que acabaven de constituir el grup Dau al Set, al qual se sumaria poc després. Aquell mateix any oferí a l'Ateneu Barcelonès un concert juntament amb A. Cerdà, A. Blancafort, M. Valls, J. Comellas, que havien fundat el Cercle Manuel de Falla. L'any 1949 es trobà a París amb Breton i publica el seu primer assaig sobre Stravinsky. Conegué Màrius Schneider, etnomusicòleg alemany establert a Barcelona, que l'introduí en la simbologia. El 1950 estrenà el seu *Con-*

Coral Santa Cecília

La Coral Sant Jordi en el concert de comiat del seu director Oriol Martorell, que apareix a la dreta saludant entre altres cantaires històrics, al Palau de la Música Catalana el 7 de juny de 1991 (Arxiu de la Coral Sant Jordi).

Foto: Pau Barceló.

(especialment, la Capella Clàssica Polifònica i el Cor Madrigal) sota la batuta de grans figures de la direcció: Sergiu Celibidache, Sergiu Comissiona, Hermann Scherchen, Michel Corboz, Eduard Toldrà, Antoni Ros Marbà o Salvador Mas. En aquesta etapa directorial assoliren un perfil particular, de fort simbolisme cívic, els tradicionals Concerts de Sant Jordi. També ha prestat una gran atenció a efectuar enregistraments discogràfics, alguns dels quals han esdevingut punts de referència. La seva tasca musical i cívica fou reconeguda públicament amb l'atorgament del premi Ciutat de Barcelona (1979) i de la Creu de Sant Jordi (1988). En deixar Oriol Martorell voluntàriament la direcció (1991), fou substituït per Jordi Noguera (fins al 1995), al qual succeïren Xavier Sans (fins al 2000) i Lluís Vila. En aquesta segona època, hi ha hagut un relleu notori en els efectius humans i s'ha persistit en les línies anteriors, adequades a les circumstàncies derivades d'un entorn tot altre d'aquelles que en condicionaren la trajectòria dels primers cinquanta anys. És membre de la Federació Catalana d'Entitats Corals i d'Europa Cantat. **Pere Artís i Benach**

BIBLIOGRAFIA HMCVB (I 9; V 14, 18, 56-57, 90, 106; VII 25).

Coral Santa Cecília. Cor mixt successor de l'Orfeó Eivissenc creat a Eivissa el 1943 i dissolt cap al 1968. Fundat i dirigit pel músic militar eivissenc Mariano Marí Cardona, familiar de Manuel Marí Seguí i de Fermí Marí Oliver, fou dirigit anys més tard per Bartomeu Tur Guasch, sotsxantre de la catedral d'Eivissa, que l'anomenà Capella Santa Cecília; actuava en concerts públics i a les funcions religioses solemnes de l'església de Sant Domingo d'Eivissa acompanyada d'una orquestra de cambra de la mateixa agrupació. **Joan Antoni Torres Planells**

BIBLIOGRAFIA HMCVB (V 49).

Coral Sícoris. Entitat coral creada l'any 1968, en el si del Sícoris Club, sota la direcció d'Antoni Virgili. Ha desenvolupat una dilatada tasca musical que l'ha dut a oferir concerts arreu de Catalunya, a la resta de l'Estat i a l'estranger (França i Grècia) i a participar en diversos festivals internacionals (País Basc, Barcelona, Terrassa, etc.). A més d'A. Virgili, l'han dirigit Antoni Pujol i Ramon Elias. Entre les obres interpretades destaquen el *Magníficat* Wq 215 de C. P. E. Bach (1985) i la *Missa Solemnis* de R. Carnicer (1990). **Lluís Herrera**

Córdoba, Dolores de (Ana Salazar Hernández). *Cantaora* (Alacant 1932). Va començar la seva trajectòria artística a Barcelona, on va treballar als anys cinquanta a La Macarena, La Venta Eritaña, Las Cuevas i La Buena Sombra. El 1958 va inaugurar el *tablaó* El Corral de la Morería i des de llavors es va instal·lar a Madrid, on resideix. Ha enregistrat estils com fandangos, *bulerías*, tangos i *tientos* acompanyada per les guitarres de Félix de Utrera i Paco de Antequera, entre altres.

María Jesús Castro

BIBLIOGRAFIA GF1; DEIF; HMCVB (VI 152).

DISCOGRAFIA *Antología del flamenco* (1968), *Voces de Andalucía* (1968), *Navidad flamenca* (1968), *Fiesta gitana* (1969), *La del soto del Parral* (1971), *Dolores de Córdoba y la guitarra de Félix de Utrera* (1972).

Corell Saurí, Ramón. Director, trompetista i pedagog (Foios, Horta, 1910 - València 1970). Estudià als conservatoris de València (on fou alumne de Manuel Palau) i Madrid, i completà estudis a Siena i Salzburg. Professor de trompeta al Conservatori de València, fundà l'Orquestra Clàssica de València el 1953, de la qual fou director fins a la seva mort. A més d'un *Método de trompeta* (inèdit), ha deixat algunes composicions instrumentals. **J. Enrique Peláez Malagón**

BIBLIOGRAFIA AF; DMEHA.

Çorita, Nicasi (Zorita). Compositor i mestre de capella d'origen aragonès actiu durant la segona meitat del segle XVI (ca. 1550 - ca. 1593). Després de treballar a València, el 1578 passà a ocupar el càrrec de mestre de capella de la catedral de Tarragona. Es mantingué en aquest lloc fins al 1589. L'any 1584 publicà a Barcelona una col·lecció de trenta-dos motets a quatre veus i vint a cinc veus: *Liber primus... Motectorum quae partim quaternis, partim quinis vocibus concinantur* (Barcelona, Hubert Gotard, 1584). També s'han conservat algunes de les seves obres en manuscrits. **Màrius Bernadó**

BIBLIOGRAFIA F. Pedrell (1899): «Libros de música españoles raros o desconocidos», *Revista Crítica de Historia y Literatura Españolas, Portuguesas é Hispanoamericanas*, 4; R. Stevenson (1992): *La música en las catedrales españolas del Siglo de Oro*, Madrid; DMEHA; HMCVB (I 214, 242-243).

Corma Kussrow, Carles i Giocasta. Germans pianistes nascuts a Barcelona (Carles 1919-1980?, Giocasta 1920-1977). Pianistes precoços que es van formar primerament amb la seva mare, Ernestina Kussrow de Corma, professora de mú-

Dúo Dinámico

Fotograma de *Botón de ancla* (Miguel Lluch, 1960) amb els seus protagonistes, el Dúo Dinámico.

Foto: Cortesia Àlbum.

Dúo Dinámico. Duo de música pop creat a Barcelona el 1958, format per Ramón Arcusa Alcón i Manuel de la Calva Diego, que desenvoluparen una extensa activitat musical i esdevingueren la parella més important de la cançó lleugera dels anys seixanta. Començaren amb boleros i cançons melòdiques italianes i aviat cantaren composicions pròpies, moltes de les quals pròximes al rock-and-roll, amb ritmes com el *madison* i el *twist*. Amb «Rogar», una de les seves creacions, guanyaren el Festival de la Canción del Mediterráneo de 1959, quan els festivals eren el millor trampolí per a la promoció d'un artista de música lleugera, i repetiren èxit el 1966 amb «Como ayer», interpretada per Bruno Lomas. «Quisiera ser» i «Amor amargo» els proporcionaren dos segons premis al Festival de Benidorm, i amb «Somos jóvenes» guanyaren el Festival de la Costa Verde. El 1961 actuaren a Argentina, Xile i Veneçuela. Des de 1959 els discos de 45 rpm amb quatre cançons se succeïen al ritme de tres o quatre cada any sempre amb èxit, amb cançons tan populars com «Quince años tiene mi amor», «Poesía en movimiento» i «Perdóname»; altres cantades en anglès, com «Hallo Mary Lou» i «Dinamic madison»; en italià, com «Buongiorno amore», o fins i tot en català, com «Ai, aquells ulls tan negres» i «El missatge», de 1965. Decidiren separar-se per primer cop el 1972, però han seguit reunint-se cada pocs anys per actuar ocasionalment i gravar noves composicions. Un apartat important de la seva història és el cinematogràfic, ja que en la dècada dels anys seixanta protagonitzaren quatre pel·lícules: *Botón de ancla en color*, *Búsqueme a esa chica*, *Escala en Tenerife* i *Una chica para dos*. **José Luis Alabarta Baviera**

BIBLIOGRAFIA M. Pujadó (2000): *Diccionario de la Cançó. D'els Setze Jutges al rock català*, Barcelona; DMEHA; HMCVB (VII 52-54, 216-217, 244).

DISCOGRAFIA *Manolo y Ramón* (1968), *Serie Gigantes de la Canción. Vol. 10* (1970), *Mejor que nunca* (1972), *La voz del Dúo Dinámico. Vol. 1* (1976), *La voz del Dúo Dinámico. Vol. 2* (1978), *20 Éxitos de Oro* (1980), *Hoy como ayer* (1980), *¡Viva los*

50! (1993), *Lo mejor de los mejores* (1995), *P'alante* (1997), *Tal cual* (1998).

Duquende (Juan Rafael Cortés Santiago). *Cantaor* (Sabadell 1965). Format al si de la seva família materna, gitano d'Almeria coneguts com Los Pelilos, que cantaven i tocaven la guitarra a festes particulars i que van emigrar a Barcelona a les primeres dècades del segle XX, va debutar en festivals i penyes i a finals dels anys vuitanta va enregistrar tres discos amb composicions de Felipe Cortés Cubero. Després de la mort de Camarón, el 1992 va enregistrar amb Tomatito i amb la producció musical d'aquest i de Juan Carmona un disc de gran projecció per la seva semblança amb el *cante* de Camarón de la Isla. El 1993 va oferir diversos recitals al Palau de la Música Catalana, al Palau de la Música de València i a la Sala Tàrantos de Barcelona. Va participar en el Festival de les Cançons de la Mediterrània a Palma de Mallorca, en el Festival Internacional de Guitarra al Gran Teatro de Córdoba, i en el Primer Festival Flamenco a la ciutat valenciana de Torrent amb l'acompanyament a la guitarra de Chicuelo. Després d'aquesta primera etapa *camaronera*, Duquende ha buscat el seu propi estil amb la producció musical d'Isidro Sanlúcar i l'acompanyament a la guitarra del seu amic Juan Manuel Cañizares. Va intervenir en la pel·lícula *Flamenco* (1995). **María Jesús Castro**

BIBLIOGRAFIA A. Álvarez Caballero (1995): *La discoteca ideal de flamenco*, Barcelona; catàleg de l'exposició *Flamencs*, Barcelona (1997); «Flamencs, cantando en territorio prohibido», dins *Tierra. El planeta musical*, 5, Barcelona (1998), p. 64-69; GF2; HMCVB (VII 156).

DISCOGRAFIA *Fuego, primo fuego* (1988), *A mi aire* (1989), *Navegando por el tiempo* (1990), *Duquende y la guitarra de Manzanita* (1991), *Nuevo flamenco* (1993), *Duquende por bulerías* (1993), *Duquende y la guitarra de Tomatito* (1993), *Duquende por tangos* (1994), *Vivencias imaginadas de Vicente Amigo* (1995), *Borboreo* (1996), *Será tu cara* (1997), *Duquende con Manzanita* (1997), *El rosario de mi madre* (1997), *Samaruco* (2000).

Duran, Josep. Compositor i mestre de capella (Cadaqués, Alt Empordà, ca. 1730 - Barcelona 1802). El 1748 fou admès a la capella del Palau de la Comtessa de Barcelona i poc després es traslladà a Nàpols per estudiar amb F. Durante, sota el patronatge del marquès de Vilafranca y de Los Vélez. Tornà a Barcelona el 1756 per prendre possessió de la capellania del Palau. Entre 1756 i 1757 sostingué una polèmica amb J. Caselles sobre l'italianisme de la música espanyola motivat per unes crítiques fetes per aquest a un madrigal de Duran. Intervingué en la direcció de la nova empresa del Teatre de la Santa Creu de Barcelona com a soci «fiador i pagador», i aprofità aquesta circumstància per estrenar al mateix teatre dues òperes serioses seves: *Antigono* (1760) i *Temistocle* (amb text de Metastasio, 1762), que són les dues primeres òperes d'autor català estrenades a Barcelona. Conservà el seu càrrec al Palau fins que es jubilà, el 1780, tot i que continuà actiu com a compositor. Entre 1782 i 1783 mantingué correspon-

Escorihuela, Josep (Escorigüela). Mestre de capella i compositor (? ca. 1675 - Tortosa 1743). Nebot d'Isidre Escorihuela i mestre de capella de la catedral de Tarragona el 1695. El 1708 presidí les oposicions al magisteri de capella de la seu de Tortosa, guanyades pel seu deixeble Joan Crisòstom Ripollès, però va reclamar la plaça, que ocupà fins a la mort, i recomanà Ripollès per al magisteri de la seu tarragonina. Les seves obres estan conservades a l'arxiu de la catedral de Tortosa i a la Preussische Staats Bibliothek de Berlín, segons còpia que en va fer Ripollès. **Jordi Rifé i Santaló**

BIBLIOGRAFIA J. M. Gregori (1992): *La música a la seu de Tortosa a principis del s. XVIII: el memorial de l'organista Tomàs Serrano (1634-1708)*, Tortosa; *Joan Crisòstom Ripollès (1678-1746) a les oposicions del magisteri de capella de la seu de Tortosa del 1708*, Tarragona (1992); J. Pavia (1996): *Archivo de música de la catedral de Tortosa*, Barcelona; DMEHA; HMCVB (II 35-36, 76, 80-81).

Escorsell, Francesc. Mestre de capella i organista (Manresa ?-1900). Fou mestre de capella de la seu de Manresa entre 1855 i 1900, i també organista entre 1865 i 1890. En aquell temple es conserven unes dues-centes obres seves, la majoria en còpies manuscrites. Hi predomina la producció en vernacle així com els gèneres i estils més populars. La seva obra no va tenir a penes difusió fora d'aquella ciutat. **Josep M. Vilar**

Escribano Casaldàliga, Josep Maria. Pianista i pedagog (Manresa 1948). De ben jove col·laborà amb prestigiosos concertistes i grups de cambra i completà els seus estudis amb cursos superiors impartits per Joan Guinjoan o Jean-Pierre Dupuy. Ha celebrat nombrosos concerts a la ràdio i la televisió de diversos països d'Europa i ha actuat com a solista a l'Orquestra Ciutat de Barcelona, la Banda Municipal de la Ciutat Comtal, l'Agrupació Musical Contemporània, l'Orquestra Nacional de Cambra d'Andorra i a altres formacions estrangeres. El 1998 va realitzar l'enregistrament de la integral per a piano de Gershwin, amb motiu del centenari del seu naixement. Especialment interessat per la música del segle XX, ha impartit cursos i conferències i ha participat en certàmens sobre aquesta època, i el 1990 fou guardonat amb el Premi Nacional de música de la Generalitat de Catalunya com a intèrpret més destacat de la música contemporània del país. Alhora ha estat director executiu de l'Institut Andorrà d'Estudis Musicals, assessor i coordinador de programes de música clàssica i contemporània a la Televisió Espanyola i director artístic de la Temporada de Música i Dansa d'Andorra la Vella.

Mariona Fernández Banqué

BIBLIOGRAFIA HMCVB (V 26, 58).

Escudero, Mario. Guitarrista (Alacant 1928). Cunyat de Carmen Amaya, va aprendre guitarra amb el seu pare, gitano valencià, que el va fer estudiar a Madrid. Als nou anys va debutar al Cinema Galia de Bordeus amb molt bones crítiques per un estil personal i sense defecte que el va fer conegut a tot Eu-

ropa. Encara adolescent, va esdevenir el primer guitarrista de la companyia de Vicente Escudero, amb qui va debutar el 1944 al Teatro Español i va fer una gira, després de la qual es va incorporar a altres companyies de ball i va acompanyar José Greco, Carmen Amaya i Rosario i Antonio per Europa, Amèrica Central i del Sud i els Estats Units. A causa de l'entusiasme despertat a Amèrica, va quedar-se als Estats Units, on va oferir una sèrie de recitals al Carnegie Hall de Nova York l'any 1955 i després va fer gires i aparicions a la televisió. També hi va realitzar nombrosos enregistraments a duo de guitarra flamenca amb Sabicas de gran qualitat. Va col·laborar en la banda sonora de nombroses pel·lícules, com *Café Cantante*, *Brindis a Manolete* i *Jalisco canta en Sevilla*. El 1984 va tornar a Espanya per actuar a la III Biental de Arte Flamenco Ciudad de Sevilla, i l'any següent va participar en la III Cumbre Flamenca al Teatro Alcalá Palace. Es va instal·lar definitivament a Sevilla, on va obrir una acadèmia de guitarra. **María Jesús Castro**

BIBLIOGRAFIA M. Escudero (1960): *Flamenco Guitar Solos*, DMEHA; GF1; GF2; DEIF; HMCVB (VII, 96; VII 159).

DISCOGRAFIA *Tientos del reloj* (1954), *Gitanos falsificaos* (1954), *Mario Escudero y su guitarra flamenca* (1961), *Sabicas* (1962), *Guitarra andaluza* (1969), *Recital flamenco* (1971), *¡Viva flamenco!* (1973), *Ritmos flamencos* (1990).

Escudero Uribe, Vicente. Bailaor i ballarí de clàssic espanyol (Valladolid 1885 - Barcelona 1980). Es va iniciar en espectacles ambulants amb els seus pares i ben aviat va anar a París per treballar en restaurants i ballar al Teatre París, a Bucarest, Alemanya, Rússia, Anglaterra, Turquia i Itàlia, on va residir durant la guerra. El 1921 va guanyar el Concurs Internacional de Dansa del Teatre de la Comèdia de París, va debutar a l'Olympia, el 1922 va actuar a la Sala Gaveau amb la parella Carito i el 1931 a la Pleyel. També va impartir classes a l'antic cabaret Chat Noir, convertit en l'Academia de Baile Español. El mateix any va participar a l'hipòdrom de Londres en una vetllada en memòria d'Ana Pavlova. A finals de la dècada dels

Vicente Escudero en un fotograma de la pel·lícula *Con el viento solano* (Mario Camus, 1965).
Foto: Cortesia Àlbum.

G

Gaceta Musical. Òrgan mensual de la Federació de Sindicats Musicals de Catalunya, que va iniciar la seva activitat al juny de 1929 sota la direcció d'A. Miró i Bachs i va acabar de publicar-se al juliol de 1936. Tractava temes professionals i temes d'actualitat referits a la professió de director, com la irrupció de la música mecànica i el cinema sonor, i mostrà algunes de les raons que dissolgueren la puixant activitat de les orquestres en els anys vint i trenta. **Xosé Aviñoa**

BIBLIOGRAFIA PPME.

Gaceta Musical Barcelonesa, La. Setmanari musical barceloní publicat entre 1861 i 1865 en format foli propietat de Miguel Budó, que oferí cada mes una partitura per a cant i piano. Fou dirigida per Mariano Soriano Fuertes. Inclou comentaris sobre l'Orfeón Barcelonés, la Societat Coral Euterpe, el Liceu o el Teatre de la Santa Creu, així com anuncis, ressenyes de publicacions i correspondències d'altres llocs. Contenia articles i biografies de compositors, com també la traducció de l'obra de Berlioz *El arte de los directores de orquesta*. Destaquen els números dedicats a l'incendi del Liceu de 1861 i al procés de reconstrucció. **Jaume Carbonell i Guberna**

BIBLIOGRAFIA PPME; HMCVB (III 29-31).

Gaceta Musical y de Teatros. Setmanari publicat a València. Possiblement només se'n publicaren dinou números, tots durant l'any 1897. La revista tenia una extensió de vuit pàgines de mida foli. Inclou articles dedicats a compositors i música impresa. **Montserrat Comellas i Bari**

Gades, Antonio (Antonio Esteve Ródenas). Bailaor i coreògraf (Elda, Alt Vinalopó, 1936). Traslladat molt aviat a Madrid, on ha fet la seva carrera artística, va aprendre amb La Palitos i Pilar López, amb la qual va treballar als anys cinquanta com a primer ballarí, fins que el 1961 va formar companyia pròpia. Als anys seixanta va treballar de primer ballarí a la Scala de Milà, a la Fira Mundial de Nova York i a Hollywood, al Theater of Spanish Pavillon novaiorquès, al Covent Garden de Londres i a teatres sud-americans. El 1969 va realitzar unes actuacions al Teatre Moratín de Barcelona amb el cantaor El Lebrijo. De 1979 a 1980 va ser director del Ballet Nacional i durant els anys vuitanta va actuar amb el seu ballet en el Festi-

val Internacional de Danza a la Sala Olimpia de Madrid, va començar gires per Amèrica, Japó, Rússia, Alemanya i Txecoslovàquia i va participar en el IV Festival Flamenc de Barcelona. Va intervenir en els films *Los Tarantos* (1963), *El amor brujo* (1966?) i *Noche en los jardines de España* (1973?).

María Jesús Castro

BIBLIOGRAFIA A. Puig Claramunt (1977): *El arte del baile flamenco*, Barcelona: DEIF; GF2; HMCVB (V 18; VII 158, 162).

Gaig i Andreu, Joan. Compositor i pianista (Barcelona 1894-?). Deixeble de Granados i de Pahissa (harmonia), es vinculà professionalment a la música ballable i féu gires per Europa com a pianista amb La Troupe Suisse i, en tornar a Barcelona, amb l'Orquestra Demon's Jazz i l'Orquestra Nicolau, entre altres. Compongué algunes cançons, féu d'arranjador i escriví la banda sonora per a *El Cafè de la Marina* (Domènec Pruna, 1933), diversos documentals i la sarsuela *Terra baixa* (1956). Estrenà l'òpera *El estudiante de Salamanca* al Liceu (1935) i el ballet *Luna, luna* al Teatre Tivoli de Barcelona (1937). Fou autor també d'algunes sardanes, com la humorística *Sardana de l'arca de Noè* (1954). **Josep Lluís i Falcó**

BIBLIOGRAFIA HMCVB (IV 116; VII 227).

Galbis López, Vicent. Musicòleg i pedagog (València 1965). Llicenciat en Musicologia per la Universitat d'Oviedo i doctorat amb un treball sobre *La música escènica en València (1832-1868)*, que va merèixer el premi extraordinari de doctorat (1998), ha cursat també estudis musicals als conservatoris de València i Oviedo i ha seguit cursos d'especialització musicològica que li han permès accedir al professorat de la Universitat de València (1994). Ha intervingut en congressos científics i ha impartit diverses conferències sobre temes musicològics.

Xosé Aviñoa

OBRES O. Lit.: «La música instrumental y vocal de la primera mitad del siglo XIX», *Levante*, València (1992), p. 261-280; *Catálogo de la obra completa de Amando Blanquer*, Madrid (1992); *Un viatge pel món de les corals*, València (1995); *Eduardo López-Chavarri Marco. Correspondencia*, València (1996); *La producción zarzuelística de José Serrano*, Sueca (1999).

BIBLIOGRAFIA DMEHA; HMCVB (III 89; VI 161-164, 171, 181, 183, 199-200).

gran banda *Vasco Núñez de Balboa*, premiada amb una medalla d'or, i del popurri de temes populars *Capricho típico panameño*. **Xosé Aviñoa**

BIBLIOGRAFIA DCA; DMEHA; HMCVB (IV 223, 229).

Galleguita, La (Matilde Jiménez Blas). Cantora i cancionista (Carballo, Galícia, 1946). Instal·lada Barcelona, on va debutar el 1962 a Ràdio Barcelona, va treballar a l'espectacle *Caravana de coplas* amb el cantautor Pepe Briones, la bailarina Feli Molina i el guitarrista Paquito Simón. Va enregistrar amb La Singla i tot el grup de Flamenco Gitano *Fandangos, Tientos, Serrana* i *Rumba*, amb l'acompanyament a la guitarra de Jesús Heredia i José Carmona «El Chocolate», entre altres. Als anys noranta va retornar i va treballar amb la guitarra de José M. Parra Expósito. **María Jesús Castro**

BIBLIOGRAFIA DEIF, HMCVB (VII 154).

DISCOGRAFIA *Quiero volver* (1992).

Gallofré, Vicenç. Tenor (Barcelona 1880-1934). Estudià cant a l'Escola Municipal de Barcelona. Després d'haver participat com a membre d'algunes agrupacions corals, el 1909 fou contractat al Gran Teatre del Liceu per cantar-hi diversos papers secundaris, que interpretà ininterrompudament fins al 1933. Col·laborà com a solista en diversos concerts de l'Orfeó Català a Barcelona i arreu de Catalunya. **Jaume Radigales**

BIBLIOGRAFIA HMCVB (IV 144).

Galmés Camps, Llorenç. Pianista i compositor (es Mercadal, Menorca, 1911 - Ciutadella, Menorca, 1997). Assolí el títol de professor de música pel Conservatori de València i fou director de l'Escola Municipal de Música de Ciutadella, de la coral T. L. de Vitoria de Cartagena i de la Capella Oratoriana de Palma de Mallorca. Es distingí com a pianista acompanyant i com a compositor. En el camp del folklore, un recull seu de cançons menorquines meresqué el 1949 el Premio Nacional de musicologia del CSIC. **Gabriel Julià Seguí**

OBRES P.: *El Surtidor, Escherzantino, Requebro andaluz, Recuerdo a Falla, Danza bética: Serenata hispánica, Danza, Pequeño álbum de cánticos*, V. Acomp.: *Dulce nidito* (1942), *Aquella inglesita rubia, Anhel* (1952), *Per què?* (1954), *Renunciament, Aquell Adéu, Nadala* (1979); M. Sf.: *Menorca liberada* p. sf.; M. Lír.: *Era una isla encantada*, fantas.; Lír. (Gumersindo Riera Pons), t. Círculo Artístico, Ciutadella (1941), *Fantasia del viejo torreón, La plegaria de Maruchi*; O. Lit.: *Folklore musical menorquín, Cançons populars de Menorca*, Barcelona (1953); *21 cançons de Menorca* (1965); *Cançons i balls de Menorca*, Menorca (1983); *Música popular anònima*, Ciutadella (1960).

BIBLIOGRAFIA P. Hernández (1993): *Breviario de menorquines distinguidos*, Ciutadella; J. Mascaró (1978): *Geografía e historia de Menorca*, Ciutadella; DMEHA; HMCVB (VI 38).

Galmés Martí, Andreu. Guitarrista (Manacor, Mallorca Oriental, 1967). Músic de jazz que estudià al Conservatori Professional de Música de Balears, completà la seva etapa de formació al Musicians Institute de Hollywood i amb cursos i semi-

naris amb Adam Nussbaum i John Abercrombie. Ha actuat amb Joan Bibiloni, Manolo Bolao o Max Sunyer, entre altres, ha participat en els Festivals de Jazz de Palma i en la Mostra Nacional de Jazz d'Eivissa i ha format part de conjunts com la BCN-Mallorca Connection, el Café 3 Trio, la Hot Club Orquestra i el Molly Duncan Quartet, i ha dirigit també un trio i un quartet propis. És, així mateix, professor de l'Escola Municipal de Manacor i d'altres instituts i ha gravat un àlbum com a solista. **José Luis Alabarta Baviera**

DISCOGRAFIA *Stress* (2000); Café 3 Trio: *Café 3 Trio* (1996); Calitja: *Moments* (1992).

Galvany, Joan. Cantor i músic (Barcelona?). A començaments de l'any 1700 era, amb Tomàs Milans, un dels músics laics de la capella del Palau Reial Menor de Barcelona. Per aquell temps va ingressar a l'Acadèmia Desconfiada com a «nuevo Orfeo de nuestros tiempos», i probablement va actuar com a cantor o instrumentista a les seves sessions. Des del 1706 va formar part, com Milans, de la Capella Reial de l'arxiduc Carles d'Àustria. Carreras i Bulbena va identificar-lo, sense aportar-ne proves, amb un Joan Galvany i Nonell, a qui considerava compositor i cantor de la catedral de Barcelona. **Josep Dolcet**

BIBLIOGRAFIA HMCVB (II 107).

Gamisans Arabí, Joan. Cantant, compositor i director (Eivissa 1879 - Madrid 1933). Contralt de la capella reial de Madrid (1912-?), encapçalà un moviment a Madrid per estrenar obres espanyoles al Teatro Real (1920). Fou fundador i director de l'Orfeó Eivissenc (1930), director de la Banda Municipal de Música d'Eivissa i de l'Escola Municipal de Música d'Eivissa (1930-1931). **Joan Antoni Torres Planells**

OBRES M. Lír.: *A mucho amor, mucho perdón* òp., *Danza del fuego, Diana, Fruta prohibida*, ent. (F. C. Duarte / J. Mayor), teatre Moulin Rouge de Madrid (1910), *Germinal* òp. (P. Rivas), teatre Nacional de Madrid (1910), *La dama de Tony* opereta (L. Pascual Frutos), *La maja desnuda, La sulamita, Las flores* sar. (J. i S. Álvarez Quintero, 1928), *Las tres gracias* opereta, *Mari-Sol, Noche gaditana* ent., *Soleá, Carmina* sar. (A. García Miranda / E. Massanet Hernández), *Hacia el amor*, peça breu (F. Clemente Duarte / J. Mariño Bustos), teatre Moulin Rouge de Madrid (1910), *La Curra*, apropòsit (F. Clemente Duarte / S. de Pujana), Teatro Madrileño (1910); M. Cor.: *Roqueta, sa meua roca* 6 v. mixt. (1930).

BIBLIOGRAFIA EE; AP; DMEHA; HMCVB (IV 56, 187).

Garcés i Garcés, Enric. Director (Baix Palància 1909-1981). Va estudiar música amb M. Palau i L. Querol i el 1936 va obtenir el primer premi de piano del Conservatori de València. Fou director de la Banda Unió Musical de Lliria i el 1944 va obtenir el primer premi de bandes a Múrcia. De 1969 a 1979 fou director de la Banda Municipal de Barcelona.

Xosé Aviñoa

BIBLIOGRAFIA F. Bonastre (1989): *La Banda Municipal de Barcelona: cent anys de música ciutadana*, Barcelona; DEM; HMCVB (V 35).

Garcés i Queralt, Vicent

Garcés i Queralt, Vicent. Compositor (Benifairó de les Valls, Camp de Morvedre, 1906 - València 1984). Germà del director Joan Garcés i cosí del també director Enric Garcés, llicenciat en Filosofia i Lletres per la Universitat de Barcelona, durant els anys trenta fou catedràtic de literatura a l'Institut Ausiàs March de Gandia. Vers 1928 es dedicà a la música sota la direcció de M. Palau, i esdevingué el motor ideològic del Grup dels Joves (1934). Fou crític d'*El País Valencià* i president de la secció simfònica de la Societat Valenciana d'Autors, creada al febrer de 1936. Durant la Guerra Civil fou premi musical d'*El País Valencià* (1937) pels seus *Poemes pastorals*, i el 1938, director del Conservatori de València fins al final del conflicte bèl·lic. Després de la guerra, el seu estil passà d'un regionalisme tècnicament avançat al neoclassicisme gràcies a la col·laboració amb la clavecinista valenciana Amparo Carrigues, reflectit en la *Suite-ofrena a Lluís de Milà*, i una estada a París de 1948 a 1953 amb una beca de la Direcció de Relacions Culturals de França que li permeté contactar amb Auric i el Grup dels Sis. La modernitat de la seva música, unida a un fort sentit autocrític que el va dur a descatalogar moltes obres, li impedí ser molt conegut entre el gran públic, però el seu ballet *Marinada*, obra cimera revisada a París, fou interpretada per Iturbi a València el 1957. Als darrers anys de la seva vida va freqüentar cercles d'intel·lectuals com Joan Fuster, de qui posà música a alguns poemes, així com d'altres escriptors valencians, com Roís de Corella, Lluís Guarnier i Ausiàs March.

J. Pasqual Hernández

OBRES Guit.: *Cançó i dansa* (1953); V. i p.: *Cançó de la marinera fidel* (1936); Orq. C.: *3 bocetos levantinos* (1930), *Nocturno* (1933); Orq.: *Passionera* (1932), *Suite-ofrena a Lluís de Milà* (1944), *Marinada* (1949); V. i orq.: *Poemes pastorals* (1936), *5 cançons valencianes* (1950); M. Cor.: *Cantiga* (1935), *Retaule coral* (1977).

BIBLIOGRAFIA S. Arrando (1998): *El compositor Vicent Garcés i Queralt*, Sagunt; DMEHA; ELCh; HMCVB (IV 94, 250).

García, Carmita (Carmen García Font). Bailarina de clàssic espanyol (Barcelona ?-1964). Va estudiar al Conservatori del Liceu i als anys vint va debutar a l'Olympia de París, on va conèixer Vicente Escudero, al qual es va unir sentimentalment i amb qui va actuar als millors teatres de Nova York, San Francisco, París, Londres, Madrid i Barcelona; va col·laborar amb Antonia Mercé «La Argentina», amb qui amplià coneixements. Va destacar pels seus solos d'Escola Bolera i pel clàssic espanyol, així com per la seva interpretació d'*El amor brujo* de Falla. **María Jesús Castro**

BIBLIOGRAFIA A. Puig Claramunt (1977): *El arte del baile flamenco*, Barcelona; P. Llorens, X. Aviñoa, I. Rubio (1987): *Història de la dansa a Catalunya*, Barcelona; DEIF; HMCVB (VII 161, 165).

García Asensio, Enrique. Director (València 1937). Estudià violí, música de cambra, contrapunt i fuga al Conservatori Superior de Música de Madrid i després composició i direcció (acabats el 1962). El 1959, gràcies la beca Ataúlfo Argenta, estudià amb Leasing, Eichhorn i Mennerich a l'Escola

Superior de Música de Munic i després amb Celebidache a l'Accademia Chigiana de Siena, on va obtenir la distinció de millor alumne. Després d'una breu etapa a Las Palmas de Gran Canaria, on va dirigir el conservatori i va ser director de la Filarmonica (1962-1964), va ser director de l'Orquestra de València (1964-1965). Després obtingué per oposició la plaça de director de l'Orquestra Simfònica de RTV, on estigué dos períodes, 1966-1984 i 1998-2001. Ha obtingut diversos premis com a director a Milà, Siena i el 1967 a Nova York, on se li concedí el Dimitri Mitropoulos, que li va possibilitar ser director adjunt de l'Orquestra Simfònica Nacional de Washington durant la temporada 1967-1968. També va aconseguir el premi Mejor Director de la Temporada de Ópera de Madrid per la seva interpretació de *Werther* de Massenet amb Alfredo Kraus i el premi de l'Acadèmia Charles Cros de París pel seu enregistrament del disc de sarsuela amb Teresa Berganza. També va obtenir premis nacionals, com el de la Interpretación Discográfica del Ministerio de Cultura per l'enregistrament de la *Sinfonietta* d'Ernesto Halffter amb l'English Chamber Orchestra (1991) i el Nacional per la seva dedicació a la música (1992). És membre de l'Acadèmia de Bellas Artes de San Carlos de València; titular de la càtedra de direcció orquestral del conservatori superior de Madrid; director de la Banda Simfònica de Madrid, i director principal convidat de l'Orquestra de València. En la faceta de director, destaca per la seva tècnica pràctica i precisa i per la preocupació per interpretar obres de compositors espanyols contemporanis com Bernaola, Blanquer o Montsalvatge.

Antonio Vidal Guillén

BIBLIOGRAFIA DMEHA; HMCVB (V 47).

García i Castañer, Joaquim. Teòric i cantor (Guadalupe, Ribera Alta, 1788-?). Fou alumne dels escolapis, va participar en la guerra de la Independència i després seguí la carrera eclesial. Posseïa una bona veu i va esdevenir sotsxantre a l'església dels Santos Juanes de València, on va ser també beneficiat, i després *maestre de capilla* a la parròquia de San Martín. Va difondre amb claredat el cant pla en els seus escrits, i el 1827 presentà a Madrid els seus *Elementos prácticos de canto llano y figurado*. **María Sanhuesa Fonseca**

BIBLIOGRAFIA M. Soriano Fuertes (1855-1859): *Historia de la música española desde la venida de los fenicios hasta el año 1850*, Barcelona; RdL; AP; CBDB; DMEHA; HMCVB (III 198-199).

García Català, Joan. Compositor, director i violinista (València, s. XIX). Treballà de primer com a violinista, i després com a mestre concertador i director en diferents companyies líriques itinerants per tota la península. A la dècada dels anys seixanta actuà i estrenà alguna sarsuela a Reus, i entre 1869 i 1870 va treballar a Sant Sebastià, Valladolid i Santander. Entre les seves obres, algunes assoliren una difusió bastant àmplia, com *Un casament en Picaña*, *El suplicio de Tántalo* i *El marquesito*, entre les més destacades.

Francesc Cortès i Mir

BIBLIOGRAFIA DMEHA; HMCVB (III 88, 90, 104).

González, Pedro Javier

celona i al Taller de Músics de la mateixa ciutat. Ha actuat en diversos festivals arreu d'Espanya, ha realitzat nombroses gires per diversos països europeus acompanyant músics de jazz tan prestigiosos com Harry «Sweets» Edison, Donald Harrison i Terence Blanchard i ha actuat junt amb els grans mestres del jazz espanyols, com Pedro Iturralde i Tete Montoliu, i estrangers com Buddy Tate i David Schnitter, entre molts altres. En distints moments de la seva carrera ha format part del Lou Bennett Trio i de l'Schnitter Quintet, i ha creat també els seus propis grups, el Carlos González Trio, Quartet, Quintet i Sextet, i el Carlos González 6 en 1, amb el qual el 1988 guanyà el Concurs de Jazz dels Teatres de la Diputació de València; des de 1995 se sol acompanyar del seu quartet i en ocasions forma duo amb el pianista Fabio Miano. El 1997 obtingué el premi a la millor contribució musical atorgat per la Cartelera Turia. D'altra banda, la seva producció discogràfica és escassa, ja que només ha publicat dos àlbums. **José Luis Alabarta Baviera**

DISCOGRAFIA Carlos González - Fabio Miano: *Reflections* (1997); Carlos González Sextet: *I Concurso de Jazz Valenciano* (1987); Carlos González 6 en 1: *Carlos González 6 en 1* (1988); Fabio Miano Septet: *Pearsonally speaking* (2001).

González, Pedro Javier. Guitarrista, compositor i productor musical (Barcelona 1962). Va començar acompanyant músics com Toti Soler, Joan Manuel Serrat, Victòria dels Àngels, Juan Manuel Velasco en el seu disc *Luna* (1995), El Último de la Fila des de 1989 o Manolo García, i des de 1992 va formar el grup Arrebato amb el cantautor madrileny Rafael Maya, en la línia dels *jóvenes flamencos*, que edità un únic disc. Des de 1996 va enregistrar versions de clàssics del pop-rock en la seva col·lecció *Guitarra* i ha continuat descobrint sonoritats pròpies en fusionar diversos gèneres musicals com el jazz-rock i les músiques brasileres. **María Jesús Castro**

BIBLIOGRAFIA L. Clemente (1995): *Una historia de fusiones flamencas*, València; HMCVB (VII 155).

DISCOGRAFIA *Rumba canalla* (1992), *Guitarra* (1996), *Guitarra 2* (1997), *Guitarra 3* (1998), *Callejón del gato* (1997), *Tangos and habaneras* (1996), *Luna* (1995), *Árboles nuevos* (2001).

González i Albiol, Dalmau. Tenor (Olot 1946). Estudià cant a Barcelona i Salzburg. Després d'haver obtingut diversos premis en concursos internacionals, debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 1972-1973. Especialitzat en el repertori de tenor *lirico-leggero*, s'ha destacat en el repertori mozartini i rossinià. El 1991 cantà la part de Tito de *La clemenza di Tito* al Palau de la Música Catalana i el 1998 protagonitzà *Idomeneo* a Sabadell. Ha cantat amb gran èxit arreu d'Europa i ho ha fet també a Nova York. Ha protagonitzat diversos enregistraments fonogràfics. **Jaume Radigales**

BIBLIOGRAFIA DMEHA; HMCVB (V 68).

Gorgé i Soler, Pau. Director i violinista (Alacant 1850 - València 1913). Als deu anys va entrar a tocar el flautí a la Banda Municipal d'Alacant i després el violí al Teatre Principal, i als vint anys es traslladà a Madrid per perfeccionar els

seus coneixements i formà part del Teatro Príncipe. El 1876 va fundar la Banda La Lira, així com una agrupació que portava el seu nom per interpretar sarsuela. Dirigí la Societat de Sextets d'Alacant. **Ramon Gorgé i Soler**, mestre de capella (Alacant 1853 - Elda, Alt Vinalopó, 1925), germà de l'anterior, exercí a la col·legiata de San Nicolás (1880) i va dirigir la banda d'Elda. Un altre germà, **Josep Gorgé i Soler**, constructor d'instruments (Alacant 1859-?), va començar tocant el contrabaix al Teatre Principal i després instal·là un taller de reparació d'instruments a Madrid. **Francesc Gorgé i Soler**, instrumentista i reparador d'instruments (Alacant 1863-1933), germà dels anteriors, va començar tocant el violí i va dirigir la Banda La Lira, fundada pel seu germà Pau, i va mantenir un taller de reparació, construcció i afinació d'instruments. **Pau Gorgé i Samper**, baix (Alacant 1881 - Barcelona 1948), fill de Pau, va estudiar amb el seu germà **Ramon Gorgé i Samper**, violinista i director (Alacant 1898-?), va debutar en la companyia de sarsuela del seu pare i el 1906 va formar una companyia pròpia que va fer *tournées* de sarsuela per Espanya. Va cantar als principals teatres del país i va entrenar *La villana de Vives* (1927) i *Don Gil de Alcalá de Penella* (1932). **Xosé Aviñoa**

OBRES Sar.: *La clau del pit* (1894), *El proceso de Alicante*, *La gata de oro* (1891), *La mejor tierra del mundo*.

BIBLIOGRAFIA *Vibracions*, XII (1999); MdS; HG; DMEHA; HMCVB (IV 128, 138, 139, 140, 147).

Gossos. Grup de rock creat a Manresa el 1993. Quartet que s'ha mantingut inalterable des de la seva formació, integrat per Oriol i Roger Farré, Juanjo Muñoz i Natxo Tarrés; tots ells toquen diverses guitarres acústiques i canten, cosa que diferencia aquest grup del que és norma general en el panorama musical juvenil de l'època; la quasi total absència d'instruments elèctrics junt amb unes harmonies vocals acurades donen a la música de Gossos un caràcter especial que permet definir-la com a pop-rock acústic amb personalitat pròpia. Són un dels darrers grups integrats en el moviment del *rock català*, i encara que la major part del seu repertori l'interpreten en aquest idioma, no menyspreen cantar alguns temes en anglès, fins i tot en castellà, com van fer en el disc *De viaje*. **José Luis Alabarta Baviera**

BIBLIOGRAFIA HMCVB (VII 47, 81, 191).

DISCOGRAFIA *Gossos* (1994), *En privat* (1996), *Gossos* (1998), *Directament* (1998), *De viaje* (2000), *Cares* (2001).

Gòtic. Grup de jazz-rock i rock simfònic de Barcelona actiu entre 1974 i 1980. Quartet format per Rafael Escoté, baix elèctric (que després passà a Pegasus i el 1989 gravà el disc *Aldebarán*, amb Kitflus, Lluís Vidal i Manel Camp); Jep Nuix i Julibert, flauta i *piccolo* (dedicat després a la música contemporània com a intèrpret i compositor); Jordi Martí, bateria i percussió, i Jordi Vilapriný del Perugia, piano i teclats electrònics (també dedicat en part a la música contemporània). Cultivava una música instrumental molt elaborada en l'aspecte tècnic que barrejava elements del jazz i del rock, i donà personalitat pròpia a la tendència del jazz-fusió molt de moda entre la joventut. En el seu

repertori, reflectit en l'àlbum *Escenes*, l'únic treball discogràfic, cal esmentar composicions com «Història d'una gota d'aigua», «Jocs d'ocells» i «Escenes de la terra en festa i de la mar en calma». **José Luis Alabarta Baviera**

BIBLIOGRAFIA HMCVB (VII 40).

DISCOGRAFIA *Escenes* (1978).

Goula i Soley, Joan. Director d'orquestra i compositor (Sant Feliu de Guíxols, Baix Empordà, 1843 - Buenos Aires 1917). Estudià a Barcelona amb Nicolau Manent i debutà el 1866 com a director de l'orquestra del Teatre Principal de Palma de Mallorca, on també dirigí l'Orfeó Republicà Balear, a través del qual promogué l'obra de Josep Anselm Clavé, i arribà a ser director artístic honorari de l'Associació Claveriana. A partir de 1870 dirigí amb èxit diverses representacions operístiques als teatres imperials de Moscou i Sant Petersburg, i tres anys més tard li fou confiada la direcció de concerts i òperes a Baden i Hamburg (on dirigí *Lohengrin* i *Die Meistersinger von Nurnberg*). El mateix 1873 marxà a Sant Petersburg i posteriorment realitzà una llarga gira per Alemanya, on actuà amb gran èxit a les ciutats de Berlín, Hamburg, Dresden, Munic, Karlsruhe, Frankfurt, Breslau, Stuttgart i Leipzig. El 1875 tornà a Barcelona per dirigir el *Rèquiem* de Verdi en la seva primera audició a la ciutat, que tingué lloc al Gran Teatre del Liceu, i el 1902 hi dirigí els concerts simfònics del cicle de quaresma. Posteriorment es traslladà a Buenos Aires per formar una companyia lírica espanyola que fracassà però que arribà a estrenar-hi diverses obres (sarsueles i òperes) de compositors hispànics. També exercí de professor de cant al conservatori Thibaud Piazzini i hi dirigí els concerts populars. La seva darrera actuació tingué lloc al Casal Català de la mateixa ciutat, on morí oblidat. Com a compositor és autor de diverses obres escèniques, com *A la voreta del mar* (estrenada el 1881 al Teatre Principal de Barcelona) o la *Cantata* dedicada al tsar Alexandre II i que es va estrenar al Teatre Imperial de Sant Petersburg, a més de ballets (*Clío*, *El triunfo de Venus*), comèdies musicals (*La redoma encantada*) i diverses cançons, peces corals (*El cantor del poble*, *Gloria al arte*, d'influència claveriana) i obres sacres. El seu fill **Joan Goula i Fité** (mort el 1909) fou un destacat cantant d'òpera i empresari, que la temporada 1905-1906 dirigí la companyia del Teatre Tívoli. **Jaume Radigales**

BIBLIOGRAFIA F. Virella Cassañes (1888): *La ópera en los teatros de Barcelona*, Barcelona; AP; DMEHA; HMCVB (III 79-80, 90, 92-97, 101-102, 104, 106-108, 122-123, 125, 183-184, 231; IV 60, 86, 117, 136-137, 139-140, 144, 147, 179, 182; VI 28).

Govantes, Garcia. Mestre de cant d'origen burgalès, actiu a la catedral de Barcelona durant la primera meitat del segle XVI. Va succeir Antoni Salvat en el càrrec l'any 1530 i s'hi va mantenir fins al 1534. Entre el 1532 i el 1533 ocupà durant algun temps el magisteri de capella de la catedral de Vic. Retornà a la seu vigatana l'any 1536 i molt probablement morí allí cap al 1539. **Màrius Bernadó**

BIBLIOGRAFIA J. M. Gregori (1984): «Els mestres de cant de la

Seu de Barcelona en el Renaixement», *Recerca Musicològica*, 4; HMCVB (I 196, 203).

Gran gala. Programa radiofònic de Radio Nacional de Espanya a Catalunya i des de 1976 a Ràdio 4 dedicat a l'actualitat operística. Les primeres emissions s'iniciaren l'any 1969 amb la presentació principal de Joan Lluch, els comentaris dels crítics Marcel Cervelló i Pau Nadal i les anàlisis de veus a càrrec del foniatre Josep M. Colomer i Pujol, metge del Gran Teatre del Liceu. En els primers anys, el programa dedicava la seva atenció a la música culta, amb important esment de l'activitat simfònica i lírica, i a la música lleugera de Barcelona, amb comentari d'anècdotes, presentacions discogràfiques, etc. L'estructura del programa es basa en el comentari crític de l'actualitat operística, especialment al Gran Teatre del Liceu, així com d'altres teatres lírics espanyols, amb audició de fragments musicals de les òperes comentades o d'altres versions, així com una secció de concurs, obert a la participació del públic. El 2001 el programa era dirigit i presentat per Ferran Martínez amb l'ajut de Marcel Cervelló, Pau Nadal i el també crític i cantant líric Toni Fernández. **Josep Subirà**

Granados, Manuel (Manuel Rubiano Granados). Pedagóg, concertista i compositor (Andújar, Jaén, 1962). Instal·lat a Barcelona als sis anys, va començar la seva preparació artística amb la família Borrull i va estudiar guitarra flamenca i clàssica amb Antonio Francisco Serra. Va debutar com a acompanyant al *cante* i al *baile* i va realitzar gires per diversos països europeus de ben jove. El 1986 va dur a terme una destacada labor concertística i pedagògica a Nova York com a professor de guitarra flamenca del Puerto Rican Traveling Theatre i del National Guitar Institute, alhora que va oferir recitals en escenaris de prestigi com el Town Hall o el Symphony Space Theatre. El 1990 va inaugurar l'Aula de Guitarra Flamenca de Barcelona a l'Associació Musical de Mestres Directors, per normalitzar l'ensenyament de la guitarra flamenca, i des de 1992 és director i professor de l'Escola Superior de Guitarra Flamenca al Conservatori del Liceu. És, a més, director acadèmic de l'Escuela Municipal de Guitarra Flamenca Paco de Lucena de Còrdova i de diferents centres de França i Itàlia, com la Scuola Comunale di Musica de Pistoia. Ha realitzat nombroses gires de concerts per Europa, Amèrica i Orient. Imparteix regularment *master classes* i conferències especialitzades sobre flamenc a importants universitats i conservatoris de tot el món. És autor d'un gran nombre d'obres de concert originals així com pedagògiques per a guitarra flamenca, des de l'estudi tècnic fins als estudis basats en els estils característics. **María Jesús Castro**

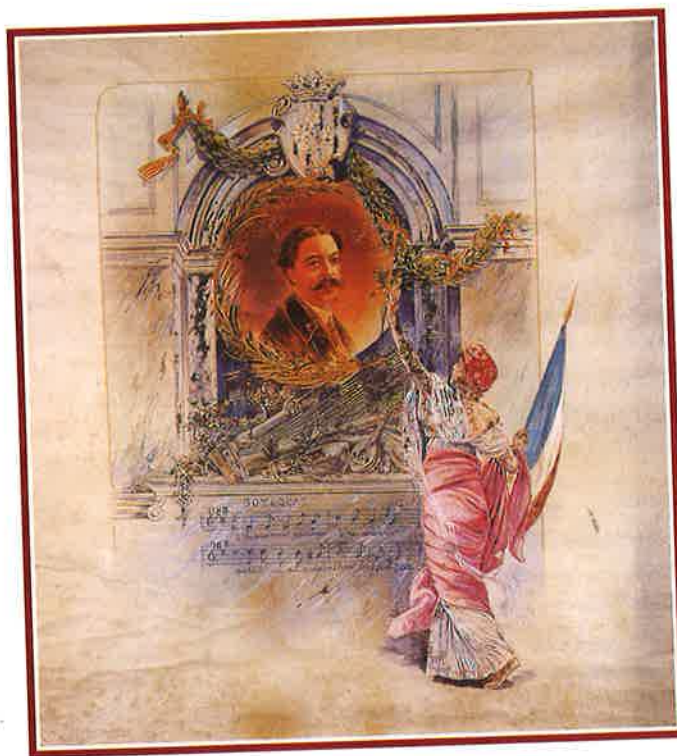
OBRES O. Teòr.: *Estudio técnico para guitarra flamenca*, vol. 1, 2 i 3, Barcelona (1991); *Cuadernos monográficos*: «Soleá», Barcelona (1991), «Alegrías», Barcelona (1992), «Siguiriya», Barcelona (1992), «Tientos-Tangos», Barcelona (1993), «Cantes llibres», Barcelona (1993); Obrers d'estudi i concert: *Aljamí*, Barcelona (1992), *Aitana y Marina*, Barcelona (1992), *Almazabara*, Barcelona (1993), *Presagio*, Barcelona (1993), *Nana de la aceituna*, Barcelona (1993), *Andújar y Lucena*, Barcelona (1994); *Bule-*

Granados i Campiña, Enric

rías, Barcelona (1994); *Tarsis*, Barcelona (1994); *Teoría musical de la guitarra flamenca*, vol. 1 i 2, Barcelona (1998-1999); *Manual didáctico de la guitarra flamenca*, vol. 1, 2, 3, 4 (Barcelona, 1995-1999); *Estudio técnico de la guitarra flamenca*, vol. 1 (Barcelona, 2001); *Método elemental de la guitarra flamenca*, Barcelona (2001).

BIBLIOGRAFIA HMCVB (VII 151, 159-161, 164).

Granados i Campiña, Enric. Compositor, pianista i pedagog (Lleida 1867 - canal de la Mànega 1916). Deixeble de J. B. Pujol, F. Pedrell i Ch. de Bériot a París, on va arribar el 1887, a la capital francesa va aproximar-se als ambients musicals al costat de R. Viñes, amb qui va oferir un concert a la Salle Érard, va escriure l'*Álbum París*, que conté un nombre de peces primerenques de bona factura, i es va relacionar amb la Schola Cantorum, que tanta influència tindria després a Barcelona. El 1889 va tornar a Barcelona, on començà la seva carrera com a pianista. Aquesta faceta de la seva activitat musical donà lloc al Granados intèrpret del repertori romàntic (Schumann, Mendelssohn) o nacionalista (Albéniz, Grieg) i al Granados director d'orquestra en dues breus iniciatives, la Societat de Concerts Clàssics (1900) i l'Orquestra Barcelona (1905), a més de col·laborar assiduament amb solistes com Malats, Vidiella, Casals o les iniciatives d'altres entitats. El 1901 va fundar l'Acadèmia Granados, especialitzada en l'ensenyament del piano, que dirigí fins a la seva mort, i on va establir les bases de la principal escola pianística catalana, fonamentada en la tècnica del pedal; a la seva mort l'entitat continuà sota la direcció de noms com Frank Marshall o Alicia de Larrocha. El 1912 obrí la Sala Granados, situada al Tibidabo, on va oferir freqüents concerts propis i dels autors més prestigiosos del moment, com Edouard Risler, que el 1907 havia interpretat les trenta-dues sonates per a piano de Beethoven per iniciativa de l'Acadèmia Granados. El 1898 va estrenar l'òpera *Maria del Carmen* i més tard col·laborà activament en les iniciatives modernistes amb produccions líriques com *Petrarca* (1899), *Picarol* (1901), *Follet* (1903), *Gaziel* (1906) i *Liliana* (1911). De la suite *Goyescas* escriví l'òpera homònima, sobre un llibret de F. Periquet, que estrenà amb èxit a Nova York (1916). La principal activitat de Granados fou, però, la composició per a piano, amb més de tres-cents obres de diversa factura i funcionalitat, algunes de les més exquisides peces del gran repertori pianístic i un bon nombre d'obres de caràcter pedagògic de gran difusió entre els estudiants. De retorn dels Estats Units, després de l'estrena de *Goyescas* i de celebrar un concert davant de la Casa Blanca, el vaixell *Sussex* en què viatjava fou torpedinat per un submarí alemany i va morir amb la seva esposa al canal de la Mànega. Granados representa un dels puntals de l'escola pianística catalana i és un dels autors de major relleu de la música espanyola del segle XX, al costat d'Albéniz, Falla o Pedrell; conreà un caient neoromàntic altament expressiu influït per Grieg i vinculat al pintoresquisme hispanista, situat especialment en el final del període setcentista, amb la seva producció de temes trets de les *tonadillas* i dels ambients goyescos. La seva dedi-

Al·legoria en pergamí d'autor desconegut sobre *Goyescas* amb un retrat central d'Enric Granados (Biblioteca de l'Orfeó Català).

Foto: Josep Parer.

cació a la pedagogia i a la interpretació el portà a escriure obres per a ús dels estudiants i obres de gran complexitat i riquesa expressiva. **Xosé Aviñoa**

OBRES P.: *Danzas* (1892-1900) (*Danza característica, Jota Miel de la Alcarria, Parranda, Oriental, Danza lenta, Sardana, Danzas españolas*); *Valses* (*Cuatro notas, La sirena, Carezza, Valses sentimentales, Apariciones, Cartas de amor, Exquise, Valses poéticos, Vals de concierto*); *Goyescas* (1910) (*Jácara, Crepúsculo, Serenata goyesca, El pelele intermezzo, Rêverie improvisación, Los majos enamorados*); *Juveniles*; *Pedagógicas*; *Románticas* (*Capricho español, Rapsodia aragonesa, Escenas románticas, Cherezada, Allegro de concierto*); transcripcions de Scarlatti i Albéniz; P. i V.: *Tonadillas en estilo antiguo* (1913), *Canciones amatorias*; M. de C.: *Sonata vn, i p., Sonata cello. i p.*; *Quintet op. 49*; Orq.: *Dante p. sf.* (1908), *Intermedio de Goyescas*; M. Lir.: *Miel de la Alcarria*, música incidental (Feliu i Codina, 1895), *Maria del Carmen*, òpera (Feliu i Codina, 1898), *Blancaflor*, quadre líric (Adrià Gual), *Petrarca* (1899), *Picarol* (1901), *Follet* (1903), *Gaziel* (1906), *Liliana* (1911); quadres lírics (Apeles Mestres) i *Goyescas*; òpera (Fernando Periquet, 1912); O. Teòr.: *Método teórico-práctico para el uso de los pedales del piano* (1912).

BIBLIOGRAFIA A. Fernández Cid (1956): *Granados*, Madrid; DDAA (1916): RMC; J. Salvat (1933): «Epistolaris: Isaac Albéniz Joaquim Malats / Enric Granados Joaquim Malats», RMC; J. Subirà (1962): «Antiguas tonadillas escénicas y modernas tonadillas de Granados», *Ritmo*; «Enrique Granados y Apeles Mestres»,